

بررسی رابطه بین محافظه کاری مشروط و مسئولیت اجتماعی

دکتر جمال بحری ثالث

دانشیار گروه حسابداری، واحد ارومیه، دانشگاه آزاد اسلامی، ارومیه، ایران.

j.bahri@iaurmia.ac.ir

الهام فرخی

دانشجوی دکتری حسابداری، واحد ارومیه، دانشگاه آزاد اسلامی، ارومیه، ایران. (نویسنده مسئول).

e.farokhi1991@gmail.com

چکیده

هدف این پژوهش، بررسی رابطه بین محافظه کاری مشروط و مسئولیت اجتماعی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. بدین منظور در این پژوهش چهار معیار میزان افشای اطلاعات مربوط به روابط کارکنان، میزان افشای اطلاعات مربوط به مشارکت اجتماعی، میزان افشای اطلاعات مربوط به تولید و میزان افشای اطلاعات مربوط به محیط زیست برای مسئولیت پذیری اجتماعی به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شدند. جامعه آماری پژوهش حاضر با توجه به موضوع و کاربرد آن شرکت های فعال در بورس اوراق بهادار تهران می باشد. بدین منظور تعداد ۸۷ شرکت در بین سالهای ۱۳۹۵-۱۳۹۹ انتخاب گردید. در این پژوهش از تحلیل رگرسیون چند متغیره به روش داده های ترکیبی با اثرات ثابت برای بررسی فرضیه ها استفاده شده است. نتایج پژوهش نشان می دهد که رابطه مثبت و معناداری بین محافظه کاری مشروط و معیارهای مسئولیت پذیری اجتماعی وجود دارد.

واژگان کلیدی: مسئولیت پذیری اجتماعی، محافظه کاری مشروط، بورس اوراق بهادار تهران.

مقدمه

محافظه کاری، یک مفهوم مهم در حسابداری است که منجر به کاهش سود انباشته گزارش شده از طریق شناخت دیرتر درآمد و شناخت سریعتر هزینه، ارزیابی پایین دارایی و ارزیابی بالای بدهی می شود. به عبارت دیگر محافظه کاری حسابداری را میتوان به عنوان گرایش حسابداری به بکارگیری درجه بالاتری از تائیدپذیری برای شناسایی اخبار خوب در مقایسه با اخبار بد تعریف کرد. از دید منتقدان، حسابداری محافظه کارانه باعث می شود دارایی ها به صورت انباشته کمتر از واقع در ترازنامه نشان داده شود و شناسایی بهنگام تر زیان ها در مقابل سودها نیز سود خالص را کمتر از واقع نشان می دهد. شرکتها در اقتصاد جهانی امروز خود را ملزم به محترم شمردن حقوق بشر، پاسخگویی اجتماعی و محیطی، نظارت اخلاقی و بهبود کیفیت خدمات، فرآیند کاری، محصولات و روابط می دانند. ایفای مسئولیت اجتماعی شرکتها در اقتصاد جهانی نیازمند تنظیم فعالیتهای آنها با انتظارات اجتماعی، اقتصادی و محیطی ذینفعان است. دولت، شرکت و جامعه باید بسیار نزدیکتر با هم کار کنند تا بتوانند پاسخگویی نسبت به حقوق بشر (ابعاد اجتماعی) را بهبود بخشند. شرکتها میتوانند با استناد به مسئولیت اجتماعی به پیشینه سودو پاسخگویی اجتماعی دست یابند. در مورد تعریف و راهنمای انجام مسئولیت اجتماعی شرکتها موضوع های زیادی وجود دارد. در پژوهش های انجام شده مشخص شده است که تفاسیر مسئولیت اجتماعی شرکتها گوناگون است اما تقریباً همه، شرکتها را در برابر جامعه برای تصمیم گیری و فعالیت های آنها مسئول میدانند. سهامداران و تصمیم گیرندگان باید درک و فهم بهتری از محرکهای مسئولیت اجتماعی

شرکتها و پیشگامی و رقابت در این زمینه و منافع انجام آن داشته باشند. همچنین، شرکتها وقتی می توانند از منافع این گونه برنامه ها بهره مند شوند که از اجرای آن پشتیبانی کنند. در کل اجرای مسئولیت اجتماعی شرکتها، باعث افزایش منافع و سطح زندگی عموم جامعه می شود و خود شرکتها نیز از مزایای آن بهره مند می شوند. گزارشگری مسئولیتهای اجتماعی ابزاری است برای اطلاع رسانی و همچنین ارزیابی نحوه ایفای مسئولیت شرکتها در قبال جامعه. مهمترین مورد نگران کننده در گزارشگری اجتماعی، اخلاقی و محیطی کامل نبودن آنها در مقایسه با تعریف ارائه شده در راهنمای سازمان ابتکار گزارشگری جهانی در سال ۲۰۰۲ میلادی است. به منظور توسعه چارچوبی مناسب برای مسئولیت اجتماعی شرکتها، می توان از روشهایی همچون تنها موافقت با قوانین محلی، اعمال استانداردهای جهانی صرف نظر از کمترین نیازمندی های محلی و جستجوی آگاهانه برای دستیابی به استانداردهای بالاتری نسبت به استانداردهای مورد نیاز در هر قلمرو قضایی استفاده کرد. در این پژوهش رابطه بین محافظه کاری مشروط و مسئولیت اجتماعی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بررسی خواهد شد.

اهداف تحقیق

هدف اصلی

بررسی رابطه بین محافظه کاری مشروط و معیارهای مسئولیت اجتماعی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران.

هدف های فرعی

- ۱- بررسی رابطه بین محافظه کاری مشروط و معیار میزان افشای اطلاعات مربوط به روابط کارکنان.
- ۲- بررسی رابطه بین محافظه کاری مشروط و معیار میزان افشای اطلاعات مربوط به مشارکت اجتماعی.
- ۳- بررسی رابطه بین محافظه کاری مشروط و معیار میزان افشای اطلاعات مربوط به تولید.
- ۴- بررسی رابطه بین محافظه کاری مشروط و معیار میزان افشای اطلاعات مربوط به محیط زیست.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

سیستم حسابداری و گزارشگری مالی یکی از شریان های اصلی اطلاعات شرکت می باشد (واتر و زیمرمن، ۱۹۸۶). این سیستم دارای ویژگی های کیفی است که بر شکل و محتوای این اطلاعات اثرگذار می باشد. یکی از این ویژگی های کیفی محافظه کاری حسابداری است. درباره ی آثار به کارگیری محافظه کاری حسابداری دیدگاه های متفاوتی وجود دارد. از دید طرفداران، محافظه کاری حسابداری از طریق محدود کردن توانایی مدیران در انجام رفتارهای فرصت طلبانه (مثل اغراق در انعکاس عملکرد مالی) به نظارت و حاکمیت صاحبان سرمایه کمک کرده و درانتقال حق کنترل شرکت به تامین کنندگان سرمایه اثرگذار است. بنابراین تامین کنندگان به افزایش سرمایه گذاری تمایل بیشتری نشان می دهند و دستیابی شرکت به منابع مالی افزایش می یابد. در این شرایط، فرض می شود شرکت های با گزارشگری محافظه کارانه تر انعطاف پذیری مالی بیشتری دارند.

از دید منتقدان، حسابداری محافظه کارانه باعث می شود خالص دارایی ها به صورت انباشته کمتر از واقع در ترازنامه نشان داده شود و شناسایی بهنگام تر زیان ها در مقابل سودها نیز سود خالص را کمتر از واقع نشان می دهد. بنابراین، هردوی این اثرات باعث تضعیف قدرت ترازنامه شده و دسترسی شرکت را به منابع مالی کاهش می دهد. در این شرایط فرض می شود شرکت های محافظه کارتر انعطاف پذیری مالی کمتری خواهند داشت. انعطاف پذیری مالی به معنای توانایی

شرکت در دسترسی و تجدید ساختار منابع مالی با حداقل هزینه می‌باشد (لی، ۲۰۱۱). شرکت‌های انعطاف پذیر در مواقع بروز شوک‌های منفی و بحرانهای مالی بخوبی قادرند که از زیر فشارهای مالی جان سالم بدر برده، و در مواقع بروز فرصتهای سودآور به سهولت وجوه مورد نیاز خود را جهت سرمایه گذاری بدست آورند. اندازه گیری توانایی دسترسی شرکت به منابع مالی و انعطاف پذیری مالی آن خیلی دشوار می‌باشد، اما می‌توان انعطاف پذیری مالی شرکت را در تصمیمات مالی آن مشاهده نمود. بنابراین با بررسی فعالیتهای مختلف تامین مالی شرکت، از جمله مدیریت نقدینگی شرکت، صدور بدهی یا سهام و تصمیمات پرداخت به سهامداران میتوان انعطاف پذیری مالی شرکت را مشخص نمود (لی، ۲۰۱۱). بر همین اساس، می‌توان اثرات محافظه‌کاری بر هر یک از معیارهای مذکور انعطاف پذیری مالی را مورد بررسی قرار داد.

در تحقیق پیش رو به بررسی آثار محافظه‌کاری بر انعطاف پذیری مالی پرداخته می‌شود. بررسی این موضوع از این حیث اهمیت دارد که می‌تواند بینش عمیق‌تری را نسبت به محافظه‌کاری حسابداری فراهم کرده و نقش این رویه‌ی حسابداری را در تصمیمات مالی داخل شرکت نشان دهد. بخش قابل توجهی از تحقیقات قبلی، نقش و منافع محافظه‌کاری را برای وام دهندگان و وام گیرندگان در قراردادهای تامین مالی خارجی تأیید کرده اند، اما به این موضوع نپرداخته اند که گزارشگری محافظه کارانه چگونه بر تصمیمات مالی داخلی سازمان مانند مدیریت نقدینگی، انتخاب نوع تامین مالی (بدهی یا حقوق صاحبان سهام)، واکنش سرمایه گذارها در مقابل محدودیتهای تامین مالی و سیاستهای پرداخت سود نقدی به سهامداران اثرگذار است و بررسی‌های این موضوع از طریق به کار گیری محافظه‌کاری شرطی از نوآوری‌های تحقیق پیش رو می‌باشد.

امروزه نقش واحدهای تجاری در اجتماع دست خوش تغییرات بسیار زیادی شده است. به گونه ای که انتظار می‌رود واحدهای تجاری نه تنها به فکر افزایش سود خود بوده بلکه نسبت به اجتماع نیز پاسخگو، و برای جامعه ای که در تعامل با آن هستند مفید باشند. واحد تجاری نمی‌تواند از اجتماع فرار کند و جامعه نیز نمی‌تواند بدون واحد تجاری وجود داشته باشد، بنابراین، یک ارتباط دو طرفه بدین واحد تجاری و اجتماع وجود دارد. در سال های اخیر نظریه ای بیان شده مبنی بر اینکه، واحدهای تجاری می‌توانند ایجاد ثروت، اشتغال و نوآوری کنند، بازار را تأمین نمایند، و فعالیت هایشان را تقویت کرده و رقابتشان را بهبود بخشند، در صورتی که برای حفظ اجتماعی که خود در راه اندازی آن نقش اساسی داشته اند، همکاری کنند و در مقابل جامعه نیز با فراهم کردن شرایط لازم به منظور کسب بازده توسط سرمایه گذاران و ایجاد اطمینان برای ذینفعان از نبود فعالیت های آربیتراژ و غیرعادلانه، بسترهای مناسب جهت توسعه و پیشرفت واحدهای تجاری را فراهم کند (ساندهو، کاپور، ۲۰۱۰) در نتیجه مسئولیت شرکت نسبت به اجتماع هم برای خود واحد تجاری و هم برای اجتماع سودمند می‌باشد و در بهتر منافع بالقوه آن می‌تواند منجر به بازده های زیاد سرمایه گذاری برای شرکت ها شود.

از جمله این منافع می‌توان به افزایش فروش و وفاداری مشتریان اشاره کرد، شماری از مطالعات، به یک بازار درحال رشد و بزرگ برای تولیدات و خدماتی که از طریق شرکت های با مسئولیت اجتماعی بالا ایجاد شده است، اشاره می‌کنند (ساندهو، کاپور، ۲۰۱۰).

کریر و راس (۱۹۹۷) به طور تجربی دریافته‌اند که مشتریان از واحدهای تجاری انتظار دارند تا اخلاق را در اداره واحدهای تجاری خود رعایت نمایند، مهر و وب (۲۰۰۵) نیز اثبات کردند که مشتریان ترجیح می‌دهند تا از شرکت هایی که نسبت به مسئولیت اجتماعی خود آگاهی دارند خرید نمایند. از جمله منافع دیگر مسئولیت اجتماعی شرکت ها می‌توان به افزایش توانایی در استخدام کارکنان تازه وارد و نگه داشتن کارکنان باتجربه اشاره نمود، شرکت ها با پیشرفت در جهت مسئولیت اجتماعی این مسئله را در می‌یابند که راحت تر می‌توانند نیروی تازه به کار بگیرند و کارکنان باتجربه را برای

یک دوره زمانی کافی که برای موفقیت واحد تجاری واجب هستند حفظ کنند (تربان، گرینینگ، ۱۹۹۶) حمایت دولت نیز از منافع دیگر مسئولیت اجتماعی به شمار می رود، زیرا سازمان های تجاری نوع دوست که در برابر مسئولیت اجتماعی خوشان تعهد بیشتری دارند، دعاوی کمتری را از طرف قانون گذاران، که ممکن است حکومت یا ممیزین مالیاتی باشند، دریافت می کنند (ساندهو، کاپور، ۲۰۱۰).

مطالعات قبلی نشان می دهد که گزارش مسئولیت اجتماعی شرکت ها (CSR) به سرمایه گذاران مفید است اما فاقد اعتبار کافی است. این مطالعه به بررسی این مطلب می پردازد که آیا اعتبار بخشی حسابرسی درباره نتایج مالی، به عنوان عامل تاثیرگذار حسابرسی، موجب افزایش اعتبار گزارش مسئولیت اجتماعی شرکت ها می باشد. یک رابطه مثبت قوی بین حق الزحمه های حسابرسی و صدور گزارش مسئولیت اجتماعی وجود دارد این ارتباط زمانی که مدیران نیاز بیشتری برای اعتباربخشی به گزارش مسئولیت اجتماعی دارند دارای ارتباط مثبت قوی تری می باشد، به عنوان مثال، زمانی که گزارش مسئولیت اجتماعی برای استفاده کنندگان خارجی تهیه می شود، بویژه هنگامی که شرکت نگرانی بیشتری در رابطه با گزارش مسئولیت اجتماعی خود دارد، و گزارش ها به صورت پراکنده صادر می شود این ارتباط قوی تر است. گزارشگری مالی در واحدهای اقتصادی، بازتاب نیازهای اطلاعاتی و انتظارات گروه های استفاده کنندگان از صورت های مالی، همچون سرمایه گذاران، اعتبار دهندگان، دولت و مدیران است که برای اخذ تصمیمات درست و بجای اقتصادی به این اطلاعات نیاز دارند.

مجموعه صورت های مالی جزء محوری گزارش های مالی و عمده ترین وسیله انتقال اطلاعات به خارج از واحد اقتصادی است. اطلاعات انعکاس یافته در صورت های مالی زمانی استفاده کنندگان مفید و مؤثر است که از ویژگی های کیفی لازم برخوردار باشد. یکی از این ویژگی های کیفی اطلاعاتی مالی، قابلیت اعتماد است. اطلاعات مالی هنگامی قابل اعتماد و اتکا است که آثار مالی معاملات و سایر رویدادهای مالی به گونه ای بی طرفانه اندازه گیری شده و نتایج اندازه گیری ها معتبر و قابل تأیید مجدد باشد (حساس یگانه، روحی، ۱۳۸۱).

استفاده کنندگان از صورت های مالی هنگامی می توانند به اطلاعاتی منعکس در صورت های مالی اتکا کنند که شخصی مستقل، ذیصلاح و بی طرف نسبت به میزان اعتبار این اطلاعات نظر حرفه ای مالی ارائه کرده باشد. در سیستم های اجتماعی - اقتصادی کنونی، وظیفه اظهار نظر نسبت به صورت های مالی، به حسابرسان مستقل واگذار شده است (کمیته تدوین استانداردهای حسابرسی، استانداردهای حسابرسی، ۱۳۸۵، ص الف).

طرح بحث مسئولیت اجتماعی به طور ملموس به زمان آدام اسمیت یعنی اواخر قرن هجدهم بر می گردد. وی به موضوع ارتقاء رفاه عمومی پرداخت و معتقد بود کوشش کارآفرینان رقیب طبعاً در جهت حمایت از منافع عموم خواهد بود. در دهه ۱۸۹۰ آندریو کارنگی مسئولیت اجتماعی شرکت ها را مشخص نمود. دیدگاه کارنگی بر پایه دو اصل، اصل خیرخواهی و اصل قیومیت یا سرپرستی، گزارده شده بود. اصل خیرخواهی به عنوان یکی از مسئولیت های افراد، و نه یک سازمان، به حساب می آید اما به موجب اصل قیومیت سازمان ها و افراد ثروتمند باید خود را قیوم و سرپرست افراد فقیر بدانند. در مقابل این دیدگاه، در دهه ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ میلادی مجموعه مسائل محیطی منجر به طرح مجدد موضوع مسئولیت اجتماعی شد. میلتن فریدمن، اقتصاددان مشهور، از پیشگامانی است که مسئولیت سازمان های تجاری را به حداکثر رساندن سود در محدوده قانون بدون هرگونه دسیسه یا نیرنگی عنوان می کند و معتقد است مسئله های اجتماعی را باید به افراد و نهادهای دولتی واگذار کرد، چرا که تعیین نیازهای نسبی و میزان آن ها، در حد مدیران شرکت ها نبوده و در صورت انجام، بر درآمد شرکت ها تأثیرگذار است (براتلو، ۱۳۸۶).

در حال حاضر نیز محققان برای مسئولیت اجتماعی سازمان ها تعاریف مختلفی ارائه کرده اند که در زیر به بعضی از این تعاریف اشاره می شود.

مسئولیت اجتماعی سازمان ها در برگیرنده اقتصاد، قانون، اخلاقیات، و انتظارات بشردوستانه واحدهای تجاری است که به کلیه ذینفعان تعمیم می یابد. در اینجا ذینفعان به عنوان هر فرد یا گروهی که می تواند بر فعالیت ها، تصمیمات، سیاست ها، رویه ها، یا اهداف سازمان اثر گذارند، تعریف شده است (دانکو و همکاران، ۲۰۰۸).

برخی از محققان مسئولیت اجتماعی شرکت را به عنوان فعالیت هایی تعریف می کنند که به منظور پیشرفت بعضی از اهداف اجتماعی که فراتر از اهداف مالی هستند، انجام می گردد (به عنوان مثال ام سی ویلیام، سیگل، ۲۰۰۰؛ هارجوتو، ۲۰۱۱).

گروه دیگری از نویسندگان مسئولیت اجتماعی شرکت را بدین صورت تعریف می کنند: مسئولیت اجتماعی شرکت بدین مفهوم است که شرکت ها نسبت به گروه های سازنده در جامعه غیر از سهامداران و فراتر از آن چیزی که از طریق قانون و قرارداد اتحادیه توصیف شده، وظیفه دارند (به عنوان مثال جونز، ۱۹۸۰؛ جانسون و هم پژوهان، ۲۰۱۰).

همچنین، هولم و واتز (۲۰۰۰) مسئولیت اجتماعی شرکت را به عنوان تعهد مستمر واحد تجاری، که به طور اخلاقی رفتار کند و در جهت پیشرفت اقتصادی همکاری نماید، تعریف می کنند، به طوری که کیفیت عمر نیروی کار و خانواده آنها و همچنین نهادهای محلی و نگاهی مختصر به تعاریف نشان دهنده این موضوع است، جامعه را در سطح وسیع بهبود بخشد که نویسندگان هنوز بر سر یک تعریف واحد توافق نظر ندارند ولی از جهات زیادی شباهت هایی بین تعاریف مختلف مشاهده می شوند. ولی در مجموع می توان گفت تمامی تعاریف بر این اصل استوارند که مسئولیت اجتماعی، نشان دهنده وظایف سازمان ها نسبت به کلیه ذینفعان شان می باشد.

در بیشتر پژوهش ها در زمینه مباحث اخلاقی، به منظور تعیین سطح مسئولیت اجتماعی شرکت ها، ابعاد مختلفی شامل کارکنان، مشتریان، محیط زیست، بهداشت و سلامت، آموزش، توسعه روستایی و نهادهای موجود در جامعه در نظر گرفته شده است (به عنوان مثال، زمان خان، ۲۰۱۰؛ هوانگ، ۲۰۱۰؛ ساندهو، کاپور، ۲۰۱۰) در این پژوهش به تبعیت از ابوت و منسن (۱۹۷۹)، زمان خان (۲۰۱۰)، ساندهو و کاپور (۲۰۱۰) برای مسئولیت اجتماعی چهار بعد مشتریان، کارکنان، محیط زیست و نهادهای موجود در جامعه در نظر گرفته شده است که در ادامه توضیح مختصری در باره هر یک از این ابعاد ارائه می گردد.

مسئولیت اجتماعی شرکت در ارتباط با مشتریان شامل فعالیت هایی است که یک شرکت انجام می دهد تا رضایت مشتریان را تأمین نماید، به طوری که از اصول مربوط به مدیریت کیفیت نیز، می توان به اصل مشتری مداری و اصل بهبود مستمر اشاره کرد. اصل مشتری مداری بیان می کند که شرکت ها به مشتریان خود وابسته هستند و لذا بایستی نیازهای حال و آینده مشتریان را در نمایند و در جهت فراتر رفتن از انتظارات مشتری تلاش کنند. هدف از بهبود مستمر در یک سیستم مدیریت کیفیت نیز افزایش احتمال دستیابی به رضایت بیشتر مشتریان و سایر طرف های ذینفع می باشد (استاندارد ایزو ۲۶۰۰۰، ۱۳۸۹).

دومین بعد مسئولیت اجتماعی، منابع انسانی است که بخش مهمی از اجتماع را تشکیل می دهند و هیچ شرکتی نمی تواند بدون همکاری قلبی کارکنان خود موفق باشد. به طور کلی شرایط کاری بر کیفیت کار کارکنان و همچنین پیشرفت اقتصادی و اجتماعی آنها اثر می گذارد، چرا که هزینه های اجتماعی و مالی ناشی از بیماری ها، صدمات و مرگ ناشی از شرایط محیط کار، زیاد می باشد. و همچنین آلودگی های غیرمترقبه و شدید و دیگر مخاطرات محیط کاری مضر برای کارکنان ممکن است بر جامعه یا محیط نیز پیامدهایی داشته باشد. قبول مسئولیت اجتماعی در قبال فعالیت های ایمنی و بهداشت، می تواند هزینه ها را کاهش دهد، رفاه و روحیه کارکنان را بهبود بخشد و میزان تولیدات را افزایش دهد (استاندارد ایزو ۲۶۰۰۰، ۱۳۸۹).

سومین بعد مسئولیت اجتماعی، مسئولیت پذیری محیطی است که به عنوان یک جنبه مهم مسئولیت اجتماعی شرط لازم برای بقا و موفقیت بشر می باشد. مسائل محیطی با حقوق بشر، توسعه و مشارکت جامعه، و دیگر موضوع های محوری مسئولیت اجتماعی پیوستگی تنگاتنگی دارند. یک شرکت نمی تواند مسائل و مشکلات محیطی که در آن فعالیت می کند را نادیده بگیرد. شرکت ها می توانند با اقدام برای حفاظت و ترمیم محیط زیست طبیعی مانند کاشت درخت و حفظ مراتع و زمین های کشاورزی و جنگل ها و اکوسیستم های آن، بسیار مسئولانه تر عمل کنند. شرکت ها همچنین می توانند عملکرد زیست محیطی خود را با جلوگیری از آلودگی ها برای مثال جلوگیری از نشر آلودگی در هوا، ممانعت از تخلیه آلودگی در آب، عدم تولید پسماندهای جامد و مایع، جلوگیری از آلودگی زمین و خاک، عدم استفاده یا دفع مواد شیمیایی خطرناک و سمی، و سایر آلودگی های ناشی از فعالیت ها، محصولات و خدمات، سازمان، بهبود بخشند (استاندارد ایزو ۲۶۰۰۰، ۱۳۸۹).

چهارمین بعد مسئولیت اجتماعی احساس مسئولیت در مورد نهادهای موجود در جامعه است. امروزه این موضوع پذیرفته شده که شرکت ها با جوامع و همچنین نهادهای که با آن در تعامل هستند، در ارتباط می باشند و تداوم و بقای آنها به سلامتی، پایداری و موفقیت این نهادها، وابسته می باشند. بنابراین یک شرکت برای رفاه و توسعه نهادهای پیرامون خودش مسئول است. از مسئولیت های واحد تجاری نسبت به اجتماع پرداخت بخشی از سود خود در جهت تسهیلات آموزشی و فرهنگی، بهداشت و سلامت و ... می باشد، زیرا آموزش، پایه و اساسی برای هر نوع توسعه اقتصادی و اجتماعی است و فرهنگ، جزء مهمی از اجتماع و هویت اجتماعی است. ارتقای آموزش و ارتقاء و حفاظت از فرهنگ، تأثیر مثبتی بر توسعه و همبستگی اجتماعی دارد (استاندارد ایزو ۲۶۰۰۰، ۱۳۸۹).

مفهوم حسابداری مسئولیت اجتماعی در اوایل دهه ۶۰ میلادی توسط نویسندگانی مثل آندرسون، موبلی، و لین اوس مطرح شد. آندرسون را باید بعنوان پدر حسابداری مسئولیت اجتماعی نامید. در آمریکا این مفهوم در اوایل دهه ۷۰ م توسط انجمن حسابداری امریکا به منظور بررسی موانع و مشکلات مربوط به اندازه گیری در حسابداری مسئولیت اجتماعی آغاز شد و با وجود گذشت ۴۰ سال هنوز این مفهوم از جدیدترین مباحث حسابداری است. در خصوص تدوین استانداردهای حسابداری مسئولیت اجتماعی به دلیل فشار سازمانهای هوادار محیط زیست و حقوق بشر در کشورهای صنعتی، فدراسیون بین المللی حسابداری (IFAC) توجه خود را معطوف به این موضوع معطوف کرد و مجموعه ای بیانیه ها را در رابطه با تدوین استانداردهای این مفهوم صادر نمود. در ایران اولین در پاییز سال ۱۳۷۲ در فصلنامه بررسی های حسابداری دانشگاه تهران مقاله ای با عنوان تئوری حسابداری اجتماعی مطرح شد و تاکنون مقالا زیادی در این خصوص ارائه شده است.

گزارشهای ارائه شده توسط سیستم حسابداری مالی، عملکرد واحد تجاری را از جنبه های خاص مورد ارزیابی قرار می دهند و سود آوری و توان مالی واحد تجاری را شاخص موفقیت یا عدم موفقیت می دانند و بیشترین توجه را معطوف منافع گروههایی می کنند که مهمترین آنها عبارتند از:

- سرمایه گذاری بالفعل و بالقوه؛
- مدیران واحد تجاری؛
- اعتبار دهندگان بالفعل و بالقوه؛
- سازمانهای دولتی؛
- کارکنان واحد تجاری؛
- مشتریان؛
- فروشندگان.

به دلیل عدم توجه به منافع سایر گروههای اجتماع و همچنین اثرات زیست محیطی ناشی از فعالیتهای واحد تجاری، در اوایل دهه شصت میلادی مفهوم جدیدی به نام حسابداری مسئولیتهای اجتماعی^۱ (SRA) در مباحث نظری حسابداری مطرح شد و نویسندگانی از اروپا، کانادا و استرالیا از قبیل آندرسن، موبلی و لین اوس در نوشته های خود به آن اشاراتی داشته اند و از میان آنان آندرسن را باید به عنوان پدر این شاخه از دانش حسابداری دانست.

لذا باتوجه به آنچه بیان شد در این پژوهش به دنبال بررسی رابطه بین محافظه کاری مشروط و مسئولیت اجتماعی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران هستیم.

نرگس منصوری (۱۳۸۸) با عنوان "بررسی رابطه مسئولیت اجتماعی و عملکرد مالی" بررسی کردند تا بتواند راه گشای شرکتها در برنامه های مسئولیت اجتماعی شان باشد. مسئولیت اجتماعی شرکت در این تحقیق به ترتیب اولویت با چهار بعد مسئولیت اقتصادی، قانونی، اخلاقی و نوع دوستانه مشخص شده و تاثیر عوامل موجود نیز بر عملکرد مالی شرکت که با دو متغیر نرخ بازده حقوق صاحبان سهام و ارزش بازار به ارزش دفتری مشخص گردیده، مورد بررسی قرار گرفته است. برای آزمون سؤالات تحقیق، اطلاعات مورد نیاز با روش پیمایشی، از نمونه ای با حجم ۱۰۷ شرکت که به روش نمونه گیری طبقه ای با تخصیص متناسب از جمعیت آماری ۳۷۱ شرکت عضو در بورس اوراق بهادار تهران و آزمون آماری SPSS انتخاب شده اند، جمع آوری گردیده است. در انجام مراحل آماری این تحقیق از نرم افزار همبستگی استفاده شده است. تحقیق حاضر دارای یک فرضیه اصلی و چهار فرضیه فرعی است که تمامی این فرضیات در سطح ۹۵ درصد مورد آزمون قرار گرفتند. نتایج کلی حاصل از تحقیق نشان داد که بین مسئولیت اقتصادی شرکت و عملکرد مالی رابطه معنی داری وجود دارد. میان مسئولیت قانونی شرکت و عملکرد مالی رابطه معنی داری وجود دارد. بین مسئولیت اخلاقی شرکت و عملکرد مالی رابطه معنی داری وجود دارد. بین مسئولیت نوع دوستانه شرکت و عملکرد مالی رابطه معنی داری وجود دارد. در این تحقیق ارتباط معنی داری میان مسئولیت اجتماعی شرکت و عملکرد مالی ملاحظه شد.

سمیه وطن خواه (۱۳۹۱) در دانشگاه الزهرا با عنوان "موانع و محرک های گزارشگری مسئولیت اجتماعی شرکتی. در این پژوهش بررسی رابطه بین ابعاد مسئولیت اجتماعی با گزارشگری مسئولیت اجتماعی شرکتی و شناسایی موانع و محرک های اثرگذار بر آن پرداخته شده است. در این پژوهش از معیار لیکرت برای سنجش متغیرها استفاده شده است. نتایج تحلیل داده ها نشان داد که بین مسئولیت اقتصادی و گزارشگری مسئولیت اجتماعی شرکتی رابطه ای در حد زیاد وجود دارد، در حالی که رابطه مسئولیت های قانونی، اخلاقی و بشر دوستانه با گزارشگری مسئولیت اجتماعی شرکتی در حد متوسط می باشد. موانع نبود الزامات قانونی و نبود فشار برای اجرای قانون گزارشگری اثر زیادی بر روی کاهش گزارشگری مسئولیت اجتماعی شرکتی می گذارند و در مقابل محرک اعتبار و مشروعیت باعث افزایش گزارشگری مسئولیت اجتماعی در حد زیاد شده و اثر محرک وفاداری مشتری بر روی آن در حد متوسط می باشد.

عرب صالحی، صادقی، معین الدین، (۱۳۹۲) "رابطه مسئولیت اجتماعی با عملکرد مالی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران" هدف از اجرای این پژوهش، بررسی رابطه بین مسئولیت اجتماعی و عملکرد مالی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بوده است. مسئولیت اجتماعی شرکت ها، از طریق پرسشنامه های که حاوی ۱۳ سؤال در زمینه مسئولیت اجتماعی آن ها نسبت به مشتریان، کارکنان، محیط زیست و نهادهای موجود در جامعه (نهادهای آموزشی، نهادهای فرهنگی، نهادهای ورزشی، سازمان های بهداشتی، بیمارستان ها، نهادهای خیریه، مراکز توانبخشی و غیره) است، اندازه گیری، از اطلاعات ۵۹ شرکت بین سال های ۱۳۸۵ تا ۱۳۸۹ استفاده شد. نتایج پژوهش نشان می دهد که عملکرد مالی با مسئولیت اجتماعی شرکت نسبت به مشتریان و نهادهای موجود در جامعه ارتباط دارد. ولی عملکرد مالی با مسئولیت اجتماعی شرکت نسبت به کارکنان و محیط زیست رابطه معناداری ندارد. این

¹ SOCIAL RESPONSIBILITY ACCOUNTING

پژوهش به مدیران کمک خواهد کرد تا سیاست های مؤثر مربوط به مسئولیت اجتماعی شرکت ها که برای دستیابی به عملکرد مالی بهتر آن ها در بلندمدت لازم است را توسعه دهند. همچنین بینشی را برای شرکت ها در زمینه نقش مسئولیت اجتماعی در کسب منافع آتی فراهم می نمایند.

سمیرا داداش آغچه کند (۱۳۹۶) تحقیقی با عنوان "بیش اعتمادی مدیران و مسئولیت اجتماعی" را انجام داد. تحقیق حاضر از نظر هدف در حیطه تحقیقات کاربردی می باشد و با توجه به اینکه در این تحقیق از روشهای مطالعات کتابخانه ای نیز استفاده شده است، می توان بیان کرد که تحقیق حاضر بر اساس ماهیت و روش، تحقیق توصیفی-پیمایشی است. جامعه آماری این پژوهش شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می باشد که تعداد ۱۵۷ شرکت به عنوان نمونه آماری در بازه زمانی بین سالهای ۹۰ تا ۹۴ انتخاب شدند و داده های مورد نظر جمع آوری و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

سیمسون و کوهر (۲۰۰۲) در پژوهشی تحت عنوان "ارتباط بین عملکرد مالی و عملکرد اجتماعی شرکت" به بررسی رابطه بین عملکرد مالی و عملکرد اجتماعی شرکت در صنعت بانک داری کشور هلند پرداختند که نتایج پژوهش آنها حاکی از وجود رابطه مثبت بین این عملکرد مالی و عملکرد اجتماعی شرکت بود.

تی سوت سورا (۲۰۰۴) به بررسی ارتباط بین مسئولیت اجتماعی شرکت ها و عملکرد مالی آنها پرداخت، نتایج پژوهش یک ارتباط مثبت و معناداری را بین عملکرد مالی و عملکرد اجتماعی شرکت نشان داد.

ماهونی و رابرتز (۲۰۰۷) به بررسی رابطه بین افشای مسئولیت اجتماعی و مالکیت نهادی در شرکتهای پذیرفته شده در بورس پرداختند و نتایج نشان می دهد که رابطه معنادار منفی بین ایفای مسئولیتهای اجتماعی و مالکیت نهادی وجود دارد.

چای و دیگران (۲۰۰۸) به بررسی رابطه بین مسئولیتهای اجتماعی شرکتهای و مدیریت سود پرداختند. نتایج تحقیق آنان نشان داد که معیارهای مسئولیت اجتماعی شرکت منجر به کاهش مدیریت سود و بهبود کیفیت سود حسابداری شرکتهای میشود.

واندرلان و همکاران (۲۰۰۸) نیز در یک پژوهشی تحت عنوان "عملکرد مالی و عملکرد اجتماعی شرکت" به بررسی رابطه عملکرد مالی و عملکرد اجتماعی شرکت پرداختند که نتایج پژوهش حاکی از وجود ارتباط منفی بین عملکرد مالی و عملکرد اجتماعی شرکت بوده است.

نلینگ و وب (۲۰۰۹) به بررسی ارتباط بین عملکرد مدالی و مسئولیت اجتماعی پرداختند. نتایج پژوهش حاکی از وجود یک ارتباط منفی و ضعیف بین عملکرد مالی و عملکرد اجتماعی شرکت بوده است.

اسکات و همکاران (۲۰۱۰) نیز در پژوهشی تحت عنوان "مسئولیت اجتماعی شرکت و عملکرد مالی شرکت" به بررسی رابطه بین عملکرد مالی و عملکرد اجتماعی شرکت پرداخته که نتایج پژوهش آنها حاکی از وجود رابطه مثبت بین عملکرد مالی و عملکرد اجتماعی شرکت بود.

چویی و همکاران (۲۰۱۰) پژوهشی در بین ۱۲۲۲ شرکت از کشور کره انجام دادند که نتایج حاکی از وجود ارتباط مثبت و معنادار بین عملکرد مالی و مسئولیت اجتماعی بوده است.

کیم و دیگران (۲۰۱۲) به بررسی رابطه بین کیفیت سود و افشای مسئولیت اجتماعی شرکتهای پرداختند. به منظور بررسی کیفیت سود از معیارهای اقلام تعهدی اختیاری و مدیریت سود با استفاده از فعالیتهای واقعی پرداختند. معیارهای مسئولیت اجتماعی شرکتهای شامل مکانیزم های حاکمیت شرکتی، انجمن، تنوع، روابط کارکنان، محیط و حقوق انسانی پرداختند. نتایج تحقیق آنان نشان داد که مسئولیت اجتماعی شرکتهای منجر به بهبود کیفیت سود شرکتهای خواهد شد.

یانگ شنگ و همکاران (۲۰۱۷) در مقاله خود با عنوان "مسئولیت اجتماعی شرکت چگونه ساختار سرمایه را تغییر می دهد؟" بیان می کنند که بستانکاران چگونه استراتژی های مسئولیت اجتماعی شرکت مسئولیت اجتماعی شرکتی را مشاهده می کنند؟ مطالعه ما تأثیر استراتژی های مسئولیت اجتماعی شرکت را بر عدم تقارن اطلاعات بین شرکت ها و بستانکارها را بررسی می کند. در این مقاله جهت مطالعه موردی از شرکتهای چینی به عنوان نمونه استفاده شده است. سپس برای ساختن فرضیه های خود از روش رویکرد تفاوت در اختلافات استفاده می کنیم. اول، شرکتهایی که از استراتژیهای مسئولیت اجتماعی شرکتی استفاده می کنند دارای قدرت بالاتری نسبت به شرکتهایی هستند که این کار را نمی کنند. دوم، وجود گزارش های مسئولیت اجتماعی شرکتی سرعت تنظیم ساختار سرمایه را کاهش می دهد و سرعت تعدیل شرکت های اهرمی بالاتر از هدف کمتر از شرکت های اهرمی زیر هدف است. سوم، گزارش های مسئولیت اجتماعی شرکتی پیش بینی های طولانی مدت را به بستانکاران ارائه می دهند، شرکت هایی را که به آنها صادر می کنند می توانند اهرم بلندمدت بالاتری را در مقایسه با شرکت هایی که مسئولیت اجتماعی شرکتی را در عملیات خود وارد نمی کنند، حفظ کنند. به طور خلاصه، بر اساس استنباط علی، نتیجه می گیریم که استراتژی های مسئولیت اجتماعی شرکت می تواند به طور قابل توجهی عدم تقارن اطلاعات بین شرکت ها و بستانکارها را کاهش دهد.

فرضیه های تحقیق

فرضیه اصلی

بین محافظه کاری مشروط و مسئولیت اجتماعی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه وجود دارد.

فرضیه های فرعی

- ۱- بین محافظه کاری مشروط و معیار میزان افشای اطلاعات مربوط به روابط کارکنان رابطه معناداری وجود دارد.
- ۲- بین محافظه کاری مشروط و معیار میزان افشای اطلاعات مربوط به مشارکت اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد.
- ۳- بین محافظه کاری مشروط و معیار میزان افشای اطلاعات مربوط به تولید رابطه معناداری وجود دارد.
- ۴- بین محافظه کاری مشروط و معیار میزان افشای اطلاعات مربوط به محیط زیست رابطه معناداری وجود دارد.

روش انجام تحقیق

پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر نوع تحقیقات توصیفی-تحلیلی می باشد. و به لحاظ طرح کلی تحقیق پس رویدادی می باشد. در تحقیق حاضر اول همبستگی میان متغیرهای تحقیق را بررسی می کنیم و در صورت وجود همبستگی میان متغیرهای تحقیق از مدل رگرسیونی استفاده می کنیم.

تحقیق بنیادی: پژوهشی است که به کشف ماهیت اشیاء، پدیده ها و روابط بین متغیرها، اصول، قوانین و ساخت یا آزمایش تئوری ها و نظریه ها پرداخته و به توسعه مرزهای دانش رشته علمی کمک می کند.

تحقیق نظری: نوعی پژوهش بنیادی است و از روشهای استدلال و تحلیل عقلانی استفاده می کند و بر پایه مطالعات کتابخانه ای انجام می شود.

تحقیق کاربردی: پژوهشی است با استفاده از نتایج تحقیقات بنیادی به منظور بهبود و به کمال رساندن رفتارها، ابزارها و وسایل، تولیدات، ساختارها و الگوهای مورد استفاده جوامع تحقیقاتی انجام می شود.

جامعه آماری، روش نمونه گیری

از بین شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، شرکتهایی که شرایط ذیل را دارا نباشند به روش حذفی سیستماتیک (غربالگری) حذف میشوند و مابقی شرکتهای مورد بررسی قرار می گیرند، شرایط به شرح زیر میباشد:

- ۱- پذیرش شرکت قبل از سال ۱۳۹۵.
- ۲- پایان سال مالی اسفند ماه.
- ۳- عدم تغییر سال مالی.
- ۴- وجود صورتهای مالی و یادداشت های توضیحی.
- ۵- عدم وقفه معاملاتی بیش از ۶ ماه.
- ۶- عدم پذیرش شرکتهای مالی (بانکها و مؤسسات مالی)، شرکت های بیمه ای و شرکت های سرمایه گذاری و لیزینگ.

جدول (۱): شرکت های نمونه

ردیف	شرح	تعداد
۱	تعداد کل شرکت های پذیرفته شده در بورس در پایان سال ۱۳۹۹	۴۲۲
۲	تعداد شرکت هایی که در قلمرو زمانی ۹۵-۹۹ در بورس فعال نبوده اند	۷۱
۳	تعداد شرکت هایی که بعد از سال ۹۵ در بورس پذیرفته شده اند	۳۵
۴	تعداد شرکت هایی که جز هلدینگ، سرمایه گذاری ها، واسطه گری های مالی، بانک ها و یا لیزینگ ها بوده اند	۷۸
۵	تعداد شرکت هایی که در قلمرو زمانی ۹۵-۹۹ تغییر سال مالی داده و یا سال مالی آن منتهی به پایان اسفند نمی باشد	۶۵
۶	تعداد شرکت هایی که در قلمرو زمانی ۹۵-۹۹ اطلاعات موردی آن ها در دسترس نمی باشد	۸۵
	تعداد شرکت های غربالگری شده	۸۷

تعریف متغیرها و تجزیه و تحلیل داده ها

تعریف مفهومی متغیرها

مسئولیت اجتماعی شرکت ها

مسئولیت اجتماعی یک چارچوب و محدوده اخلاقی است که در آن وظایف مختلفی که تمامی آن ها دارای منافع برای جامعه هستند، بر عهده فرد، سازمان و یا نهادی خاص گذاشته می شود. این مفهوم به صورت دقیق تر به معنای انجام وظایف فردی به وسیله تک تک افراد جامعه است که انجام این وظایف باعث می شود تا تعادل مناسبی بین اکوسیستم و اقتصاد جامعه برقرار شود. استفاده از لفظ وظیفه نشان می دهد که هر فرد در حالت عادی باید به این وظایف واقف بوده و نقش خود را در حفظ این تعادل به صورت مشخص پذیرفته و ایفا کند.

در تعریفی دیگر، مسئولیت اجتماعی شرکت عبارت است از اداره یک کسب و کار به طوری که آن کسب و کار بتواند انتظارات اخلاقی، قانونی، مالی و عمومی جامعه را برآورده سازد. هدف اصلی شرکت بقاء به وسیله بدست آوردن مزیت و قابلیت های رقابتی در بازار اقتصادی است و با توجه به اینکه متمایز کردن فعالیت های اقتصادی و اجتماعی شرکت می تواند دشوار باشد، مکانیزم های مسئولیت اجتماعی قادر خواهد بود بقاء و کارایی شرکت را تضمین کرده و پایدار نگاه دارد. بر این اساس فعالیتهای مسئولیت اجتماعی می توانند با عملکرد سازمان در جنبه های مختلف مرتبط شود.

محافظه کاری مشروط

باسو (۱۹۹۷) محافظه کاری را به صورت زیر تعریف کرده است: محافظه کاری عبارتست از تاییدپذیری متفاوت لازم برای شناسایی درآمدها و هزینه ها، که منجر به کم-نمایی سود و دارایی ها می شود. این تعریف بیانگر محافظه کاری مشروط است.

متغیرهای پژوهش

متغیر وابسته

معیارهای مسئولیت اجتماعی شرکت ها

مسئولیت اجتماعی شرکت^۱ شامل چهار بعد، میزان افشای اطلاعات مربوط به روابط کارکنان^۲، میزان افشای اطلاعات مربوط به مشارکت اجتماعی^۳، میزان افشای اطلاعات مربوط به تولید^۴ و میزان افشای اطلاعات مربوط به محیط زیست^۵ می باشد افشای مسئولیت اجتماعی شرکت ها ارزش کلی افشای مسئولیت اجتماعی شرکت ها از جمع ارزش جزئی ابعاد مسئولیت اجتماعی شرکت ها بدست می آید و از فرمول زیر قابل محاسبه است (نیروانتو و همکاران، ۲۰۱۱ و صالح و همکاران، ۲۰۱۰).

$$CSRSD = EMPD + COMD + PROD + ENVD$$

میزان افشای اطلاعات مربوط به روابط کارکنان

برای نشان دادن میزان افشای اطلاعات مربوط به روابط کارکنان نیاز به شش معیار داریم:

۱- سلامت محیط کارکنان.

۲- آموزش کارکنان.

۳- مزایای کارکنان.

۴- مشخصات کارکنان.

۵- مالکیت سهم کارکنان.

۶- ایمنی و بهداشت کارکنان (ایزو ۱۸۰۰۰).

نمره افشای بعد روابط کارکنان از فرمول زیر بدست می آید:

$$EMPD = \frac{\sum A}{6}$$

EMPD: نمره افشای روابط کارکنان.

A: نمره افشا برای هر یک از معیارهای روابط کارکنان در شرکت J.

عدد شش در مخرج نشان دهنده شش معیار مربوط به میزان افشای روابط کارکنان می باشد.

میزان افشای اطلاعات مربوط به مشارکت اجتماعی

¹ CSRSD
² EMPD
³ COMD
⁴ PROD
⁵ ENVD

برای نشان دادن میزان افشای اطلاعات مربوط به مشارکت اجتماعی نیاز به شش معیار داریم:

۱- برنامه اهدا وجه نقد.

۲- برنامه خیریه.

۳- برنامه بورس تحصیلی.

۴- حامیان مالی برای فعالیت ورزشی.

۵- حامیان غرور ملی.

۶- پروژه های عمومی.

نمره افشای مشارکت اجتماعی از فرمول زیر بدست می آید:

$$\text{COMD} = \frac{\sum B}{6}$$

COMD: نمره افشا روابط کارکنان.

B: نمره افشا برای هر یک از معیارهای روابط اجتماعی در شرکت i.

عدد شش در مخرج نشان دهنده شش معیار مربوط به میزان افشای مشارکت اجتماعی می باشد.

میزان افشای اطلاعات مربوط به تولید

برای نشان دادن میزان افشای اطلاعات مربوط به تولید نیاز به چهار معیار داریم:

۱- ایمنی محصول.

۲- کیفیت محصول (ایزو ۹۰۰۰).

۳- توسعه محصول.

۴- خدمات پس از فروش.

نمره افشای بعد تولید از فرمول زیر بدست می آید:

$$\text{PROD} = \frac{\sum C}{4}$$

PROD: نمره افشای تولید.

C: نمره افشا برای هر یک از معیارهای تولید در شرکت i.

عدد چهار در مخرج نشان دهنده چهار معیار مربوط به میزان افشای تولید می باشد.

میزان افشای اطلاعات مربوط به محیط زیست

برای نشان دادن میزان افشای اطلاعات مربوط به محیط زیست نیاز به چهار معیار داریم:

۱- کنترل آلودگی هوا.

۲- برنامه پیشگیری و جبران خسارت.

۳- حفاظت و استفاده از محصولات ناشی از بازیافت.

۴- جایزه در زمینه محیط زیست (ایزو ۱۴۰۰۰).

نمره افشای بعد محیط زیست از فرمول زیر بدست می آید:

$$\text{ENVD} = \frac{\sum D}{4}$$

ENVD: نمره افشای محیط زیست.

D: نمره افشا برای هر یک از معیارهای محیط زیست در شرکت i.

عدد چهار در مخرج نشان دهنده چهار معیار مربوط به میزان افشای محیط زیست می باشد.

متغیر مستقل

محافظه کاری مشروط (CONSER):

از طریق مدل بال و شیواکومار^۱ (۲۰۰۵) که به وسیله روداک و چانگ و کالاپور^۲ (۲۰۰۶) تعدیل شده است، اندازه‌گیری میشود. این معیار توسط پائیک و پارک و هیون^۳ (۲۰۰۷)، برون و اگراوا و چادها^۴ (۲۰۰۶) و در ایران نیز توسط خواجهی و همکاران (۱۳۸۹) مورد استفاده قرار گرفته است. مدل فوق به صورت زیر مطرح میشود:

$$ACC_{it} = \beta_0 + \beta_1 DCFO_{it} + \beta_2 CFO_{it} + \beta_3 CFO_{it} - DCFO_{it} + \varepsilon_{it}$$

ACC: سود عملیاتی شرکت منهای جریان نقد عملیاتی.

DCFO: متغیر مجازی است، در صورتی که جریان نقد عملیاتی شرکت منفی باشد عدد یک و در غیر اینصورت عدد صفر میگیرد.

CFO: جریان نقد عملیاتی شرکت تقسیم بر جمع کل دارایی.

β_3 : محافظه کاری.

این مدل معیاری برای محافظه کاری شرطی است. این مدل برای اندازه‌گیری محافظه کاری بر ارتباط بین اقلام تعهدی و جریانهای نقدی تاکید میکند و از جریانهای نقدی عملیاتی برای تعیین اخبار خوشایند در مقابل اخبار ناخوشایند استفاده میکند. عدم تقارن در شناسایی به هنگامتر اخبار خوشایند نسبت به اخبار ناخوشایند منجر به ایجاد رابطه قویتر بین اقلام تعهدی و جریانهای نقدی میشود. بال و شیواکومار ارتباط منفی بین اقلام تعهدی و جریانهای نقدی را برای تعیین عدم تقارن در شناسایی اخبار بد در مقابل اخبار خوب را مورد توجه قرار دادند، در این پژوهش برای محاسبه متغیر محافظه کاری از رگرسیون غلتان استفاده نمودیم در این روش داده های ۱۰ سال طی سال های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۹ شرکت ها بررسی گردیده است.

متغیرهای کنترلی

$Size_{i,t}$ = بیانگر اندازه شرکت i در سال t است که بر مبنای لگاریتم طبیعی جمع دارایی های شرکت محاسبه می شود.

$Age_{i,t}$ = بیانگر عمر شرکت i در سال t که بر مبنای لگاریتم طبیعی عمر شرکت محاسبه می شود.

$Growth_{i,t}$ = بیانگر فرصت رشد شرکت i در سال t است که بر مبنای اختلاف فروش سال T با سال ۱-T تقسیم بر فروش سال T بدست می آید.

¹ Ball and Shevakomar

² Rodac. Chung. Kallapur

³ Paeek, Park. Hyun

⁴ Beron, Agrawal, Chadha

جدول (۲): تعریف متغیرهای پژوهش

نحوه محاسبه متغیرها	علامت اختصاری	نوع متغیر	متغیر	ردیف
$ACC_{it} = \beta_0 + \beta_1 DCFO_{it} + \beta_2 CFO_{it} + \beta_3 CFO_{it} - DCFO_{it} + \varepsilon_{it}$	CONSER	مستقل	محافظه کاری مشروط	۱
معیارمیزان افشای اطلاعات مربوط به روابط کارکنان شرکت i در سال t	CSR (EMPD)	وابسته	میزان افشای اطلاعات مربوط به روابط کارکنان	۲
معیار میزان افشای اطلاعات مربوط به مشارکت اجتماعی شرکت i در سال t	CSR(COMD)	وابسته	میزان افشای اطلاعات مربوط به مشارکت اجتماعی	۳
معیارمیزان افشای اطلاعات مربوط به تولید شرکت i در سال t	CSR(PROD)	وابسته	میزان افشای اطلاعات مربوط به تولید	۴
معیارمیزان افشای اطلاعات مربوط به محیط زیست شرکت i در سال t	CSR (ENVD)	وابسته	میزان افشای اطلاعات مربوط به محیط زیست	۵
لگاریتم طبیعی مجموع داراییها (ارزش دفتری)	Size	کنترلی	اندازه شرکت	۶
بیانگر عمر شرکت i در سال t که بر مبنای لگاریتم طبیعی عمر شرکت محاسبه می شود	Age	کنترلی	عمر شرکت	۷
بیانگر فرصت رشد شرکت i در سال t است که بر مبنای اختلاف فروش سال T با سال T-۱ تقسیم بر فروش سال T بدست می آید	Groth	کنترلی	رشد شرکت	۸

مدل های رگرسیونی پژوهش

میزان افشای اطلاعات مربوط به روابط کارکنان^۱، میزان افشای اطلاعات مربوط به مشارکت اجتماعی^۲، میزان افشای اطلاعات مربوط به تولید^۳ و میزان افشای اطلاعات مربوط به محیط زیست^۴

مدل آزمون فرضیه فرعی اول:

$$CSR (EMPD)_{i,t} = \alpha_0 + \beta_1 CONSER_{i,t} + \beta_2 Size_{i,t} + \beta_3 Age_{i,t} + \beta_4 Groth_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

مدل آزمون فرضیه فرعی دوم:

$$CSR (COMD)_{i,t} = \alpha_0 + \beta_1 CONSER_{i,t} + \beta_2 Size_{i,t} + \beta_3 Age_{i,t} + \beta_4 Groth_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

مدل آزمون فرضیه فرعی سوم:

$$CSR (PROD)_{i,t} = \alpha_0 + \beta_1 CONSER_{i,t} + \beta_2 Size_{i,t} + \beta_3 Age_{i,t} + \beta_4 Groth_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

مدل آزمون فرضیه فرعی چهارم:

$$CSR (ENVD)_{i,t} = \alpha_0 + \beta_1 CONSER_{i,t} + \beta_2 Size_{i,t} + \beta_3 Age_{i,t} + \beta_4 Groth_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

¹ EMPD
² COMD
³ PROD
⁴ ENVD

آمار توصیفی

آمار توصیفی متغیرهای تحقیق برای شرکتهای نمونه به کمک نرم افزار Eviews ۱۰ در جدول (۳) ارائه شده است که بیانگر مقدار پارامترهای توصیفی شامل شاخص های مرکزی و پراکندگی، مانند میانه، میانگین و انحراف معیار است.

جدول (۳): آمار توصیفی متغیرها

متغیر	مشاهده	میانگین	میانه	انحراف معیار	کمینه	بیشینه	چولگی
محافظه کاری مشروط	۴۳۵	۲۶,۵۷۷	۲۵,۳۲۵	۱,۵۴	-۶۵,۱۹	۱۵۹,۶۱	۰,۰۳۹
معیارمیزان افشای اطلاعات مربوط به روابط کارکنان	۴۳۵	۰,۵۵	۰,۵۰	۰,۱۶۶	۰,۱۶	۰,۸۳	۰,۴۳
معیار میزان افشای اطلاعات مربوط به مشارکت اجتماعی	۴۳۵	۰,۰۰۸	۰	۰,۰۳۶	۰	۰,۱۶	۲,۱۴
معیارمیزان افشای اطلاعات مربوط به تولید	۴۳۵	۰,۱۵۱	۰	۰,۲۳۹	۰	۳	۱,۴۳
معیارمیزان افشای اطلاعات مربوط به محیط زیست	۴۳۵	۰,۱۲۸	۰	۰,۲۲۱	۰	۳	۰,۷۹
اندازه شرکت	۴۳۵	۱۴,۱۰	۱۴,۰۴	۱,۲۵	۱۱,۱۶	۱۹,۳۷	۱,۰۵
عمر شرکت	۴۳۵	۴۱,۵	۳۹,۹	۱۲,۳۸	۱۲	۶۵	۰,۱۱۵
فرصت رشد	۴۳۵	۰,۱۹	۰,۱۳	۰,۴۲	-۰,۴۹	۳,۵۸	۱,۴۳

اصلی ترین شاخص مرکزی میانگین است که بیانگر نقطه تعادل و مرکز ثقل توزیع است و شاخص خوبی برای نشان دادن مرکزیت داده ها است. میانه یکی دیگر از شاخصهای مرکزی است که وضعیت جامعه را نشان می دهد. همانطور که در جدول فوق مشاهده می انحراف معیار یکی از مهمترین پارامترهای پراکندگی و معیاری است برای میزان پراکندگی مشاهدات از میانگین است. کمیت های آماری متغیرهای پژوهش بیانگر دامنه مناسب برای استفاده از متغیرهاست

آمار استنباطی

آمار استنباطی از این حقیقت ناشی می شود که نمونه گیری بطور طبیعی حاوی خطا است و بنابراین نمی توان انتظار داشت یک نمونه ساده بطور کامل نماینده جامعه هدف باشد. روش های مورد استفاده در آمار استنباطی عبارتند از: (۱) برآورد پارامترها و (۲) آزمون فرض های آماری در ادامه به تجزیه و تحلیل متغیرهای پژوهش و آزمون فرضیات پرداخته می شود اما قبل از آزمون فرضیات ابتدا به بررسی نرمال بودن داده ها می پردازیم:

آزمون نرمال بودن

قبل از آزمون فرضیات تحقیق باید از نرمال بودن داده ها اطمینان پیدا کرد، برای آزمون نرمال بودن جملات خطا از آزمون های مختلفی می توان استفاده کرد. یکی از این آزمون ها، آزمون شاپیروویلیک می باشد که در این تحقیق نیز از این آزمون استفاده شده است. در صورتی که اجزای باقی مانده از توزیع نرمال برخوردار باشند، می توان ادعا کرد که جامعه نیز دارای توزیع نرمال است.

H_0 : متغیرهای فرضیه نرمال هستند.

H_1 : متغیرهای فرضیه نرمال نیستند.

جدول (۴): آزمون نرمال بودن

متغیر	شاپیروویلیک	سطح معناداری
جمله خطا مدل اول	۱,۶۳	۰,۰۵۸

آزمون نرمال بودن متغیرها نوع آمار مورد استفاده را مشخص میکند. همچنین آزمون نرمال بودن نحوه توزیع و پراکندگی داده ها رو مشخص میکند. همان طور که در جدول ۴ مشاهده می شود نتیجه سطح معناداری این آزمون برای تمامی داده‌ها، بالای ۵ درصد می‌باشد، بیانگر نرمال بودن این داده‌هاست. داده‌های نرمال بودن نحوه توزیع و پراکندگی داده‌ها رو مشخص میکند

آزمون همخطی

هم خطی به معنای وجود ارتباط خطی بین همه یا برخی از متغیرهای توضیحی فرضیه رگرسیون است. در رگرسیون خطی فرض بر این است که هیچ رابطه خطی دقیقی بین هیچ یک از متغیرهای توضیحی وجود ندارد. نقض این فرض موجب بروز مشکل هم خطی می‌شود. البته هم خطی بر دو نوع هم خطی کامل و هم خطی ناقص است و در صورتی که هم خطی از نوع کامل باشد، فرض مذکور نقض شده است.

هنگامی که یک ارتباط خطی کامل مابین متغیرهای توضیحی یک فرضیه رگرسیون وجود داشته باشد، تخمین‌های فرضیه رگرسیون نمی‌تواند به طور منحصر به فردی محاسبه شود. هم خطی دلالت بر این دارد که ۲ متغیر، ترکیب خطی کاملاً نزدیکی با یکدیگر دارند. بدین معنی است که بین متغیرهای مستقل همبستگی بالایی وجود دارد و ممکن است با وجود بالا بودن R^2 ، فرضیه دارای اعتبار بالایی نباشد. به عبارت دیگر با وجود آن که فرضیه خوب به نظر می‌رسد ولی دارای متغیرهای مستقل معنی داری نمی‌باشد. در صورت تأیید هم خطی، مجموعه‌های از مشکلات در تعیین دقت معادله رگرسیون وجود دارد.

شاخص عامل تورم واریانس (VIF) برای بررسی همخطی

جهت تشخیص وجود هم خطی، شاخص عامل تورم واریانس (VIF) مورد استفاده قرار می‌گیرد. اگر شاخص VIF متغیر مستقلی بیشتر از ۵ باشد احتمالاً با متغیرهای دیگر همخطی دارد. در این صورت باید مورد بررسی بیشتر قرار گیرد. در غیر این صورت مشکل هم خطی بین متغیرهای مستقل وجود ندارد. آزمون همخطی (VIF) متغیرهای تحقیق به شرح جدول زیر می‌باشد:

جدول (۵): آزمون همخطی

متغیرهای مدل (۱)	VIF
محافظه کاری مشروط	۱,۰۵۴
اندازه شرکت	۱,۰۲۳
عمر شرکت	۱,۰۱۶
فرصت رشد	۱,۰۳۲
متغیرهای مدل (۲)	VIF
محافظه کاری مشروط	۴,۰۳۴
اندازه شرکت	۴,۲۶
عمر شرکت	۱,۰۲۶
فرصت رشد	۱,۳۸

VIF	متغیرهای مدل (۳)
۱,۵۴	محافظه کاری مشروط
۱,۰۴۶	اندازه شرکت
۱,۰۵۲	عمر شرکت
۱,۰۲۷	فرصت رشد
VIF	متغیرهای مدل (۴)
۱,۷۶	محافظه کاری مشروط
۱,۵۳۳	اندازه شرکت
۱,۱۲۶	عمر شرکت
۱,۰۲۸	فرصت رشد

مقادیر همخطی نشان‌دهندهی احتمال همبستگی داخلی بین متغیرها میباشد. مقادیر همخطی با بیشتر از ۵ نشان‌دهنده احتمال هم خطی بین متغیرهای مستقل است و مقادیر بیش از ۱۰ بیانگر مشکل جدی در استفاده از رگرسیون در وضعیت موجود می‌باشد (حساس یگانه و دیگران، ۱۳۸۸). از طرفی تمامی شاخصهای وضعیت کوچکتر از ۵ میباشند که نشان دهنده ی عدم وجود همخطی بین متغیرهای مستقل است.

آزمون ناهمسانی واریانس‌ها و خودهمبستگی

یکی از مفروضات معادله رگرسیون، ثابت بودن واریانس خطاها می باشد که بعنوان فرض همسانی واریانس‌ها شناخته می شود. در صورتیکه خطاها، واریانس ثابتی نداشته باشند، گفته می شود که ناهمسانی واریانس وجود دارد. فرض دیگر مدل رگرسیون خطی، صفر بودن کواریانس بین اجزای خطا در طول زمان (یا به صورت مقطعی برای انواع داده ها) می باشد.

هنگامی که واریانس جملات خطا ثابت نباشد و تغییر کند گفته می‌شود مشکل ناهمسانی واریانس وجود دارد. یکی از مفروضات معادله رگرسیون، ثابت بودن واریانس خطاها می باشد که بعنوان فرض همسانی واریانس‌ها شناخته می شود. در صورتیکه خطاها، واریانس ثابتی نداشته باشند، گفته می شود که ناهمسانی واریانس وجود دارد. فرض دیگر مدل رگرسیون خطی، صفر بودن کواریانس بین اجزای خطا در طول زمان (یا به صورت مقطعی برای انواع داده ها) می باشد. در این پژوهش برای بررسی ناهمسانی واریانس از آزمون LR و برای سنجش خودهمبستگی از آزمون والد ریچ استفاده می‌گردد.

H_0 : متغیرهای فرضیه خودهمبستگی و ناهمسانی واریانس ندارند.

H_1 : متغیرهای فرضیه خودهمبستگی و ناهمسانی واریانس دارند.

جدول (۶): آزمون خودهمبستگی و ناهمسانی واریانس

آزمون ناهمسانی واریانس‌ها		مدل (۱)	آزمون خود همبستگی		مدل (۱)
F	سطح معناداری	ناهمسانی	F	سطح معناداری	خود همبستگی
۰,۹۶	۰,۱۰۲	ندارد	۱۰,۵۲۹	۰,۹۹۵	ندارد
آزمون ناهمسانی واریانس‌ها		مدل (۲)	آزمون خود همبستگی		مدل (۲)
F	سطح معناداری	ناهمسانی	F	سطح معناداری	خود همبستگی
۱,۰۸	۰,۰۹۳	ندارد	۲۳,۵۱۵	۰,۹۹۹	ندارد
آزمون ناهمسانی واریانس‌ها		مدل (۳)	آزمون خود همبستگی		مدل (۳)
F	سطح معناداری	ناهمسانی	F	سطح معناداری	خود همبستگی

ندارد	۰,۹۹۸	۲۲,۴۱۵	ندارد	۰,۰۸۴	۱,۱۲
مدل (۴)	آزمون خود همبستگی	مدل (۴)	آزمون ناهمسانی واریانس‌ها		
خود همبستگی	سطح معناداری	F	ناهمسانی	سطح معناداری	F
ندارد	۰,۹۹۹	۲۳,۵۱۵	ندارد	۰,۰۹۳	۱,۰۸

بررسی نتایج آزمون ناهمسانی واریانس‌ها حاکی از سطح معنی داری بیشتر از ۵٪ بوده است. لذا فرض صفر رد نمی شود، این بدان معنا است متغیرهای فرضیه خودهمبستگی و ناهمسانی واریانس ندارند.

آزمون فرضیات تحقیق

فرضیه اصلی: بین محافظه کاری مشروط و معیارهای مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه معناداری وجود دارد.

آزمون فرضیه فرعی اول

بین محافظه کاری مشروط و معیار میزان افشای اطلاعات مربوط به روابط کارکنان رابطه معناداری وجود دارد. قبل از آزمون فرضیه ها به انتخاب مدل رگرسیونی پرداخته شده است. ابتدا با استفاده از آزمون F لیمر به انتخاب مدل داده های تلفیقی در برابر مدل داده های تابلویی پرداخته شده است. نتیجه آزمون F لیمر در جدول ۷ ارائه شده است. مقدار احتمال آماره آزمون برای کمتر از ۰/۰۵ بوده لذا برای آزمون فرضیه ها استفاده از روش داده های تلفیقی منتفی است و باید از روش داده های تابلویی استفاده شود.

جدول (۷): نتایج آزمون F لیمر در سطح ۵ درصد

نوع آزمون	آماره آزمون	درجه آزادی	احتمال آماره آزمون
F لیمر	۱۶,۸۴	۸۶,۳۴۴	۰,۰۰۰

بعد از اینکه مشخص شد، داده های ما به صورت پانل دیتا هستند، در ادامه باید مشخص شود که از کدام روش اثرات ثابت و یا روش اثرات تصادفی برای تخمین استفاده شود؟ بنابراین برای تشخیص این موضوع از آزمون هاسمن استفاده می شود. با انجام این آزمون می توان از بین روش اثرات ثابت و روش اثرات تصادفی شیوه مناسب تخمین را بدست آورد. در این روش فرضیه صفر بیان کننده این مطلب است که از روش اثرات تصادفی برای تخمین مدل استفاده می شود و فرضیه مقابل بیان می کند که از روش اثرات ثابت برای تخمین استفاده می شود نتیجه آزمون در جدول ۷-۱ ارائه شده است.

جدول (۸): نتایج آزمون هاسمن در سطح ۵ درصد

نوع آزمون	آماره خی دو	درجه آزادی	احتمال آماره آزمون
هاسمن	۳,۹۸۴	۴	۰,۴۰۸

آزمون هاسمن و میزان احتمال پذیرفته شدن فرض صفر در جدول فوق آورده شده است. چون سطح معنی داری آزمون مدل بیشتر از ۰/۰۵ بدست آمده می توان نتیجه گرفت که روش مناسب جهت برآورد مدل روش اثرات تصادفی می باشد.

نتایج برآورد الگو

پس از مشخص شدن روش مناسب جهت برآورد پارامترها در قسمت گذشته در این قسمت به بیان نتایج حاصل از برآورد الگو برای شرکت ها می پردازیم، نتایج بدست آمده برای مدل در جدول زیر آورده شده است.

جدول (۹): نتایج برآورد الگوی رگرسیون

CSR (EMPD) $i,t = \alpha_0 + \beta_1 \text{CONSER}_{i,t} + \beta_2 \text{Size}_{i,t} + \beta_3 \text{Age}_{i,t} + \beta_4 \text{Groth}_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$				
متغیرهای تحقیق	ضریب	خطا	آماره t	سطح معناداری
ثابت	۰,۰۱۷	۰,۲۷۱	۲,۰۶	۰,۰۰۰
محافظه کاری مشروط	۲,۵۱۹	۰,۰۰۱	۵,۲۳	۰,۰۰۰
فرصت رشد	۰,۰۰۳	۰,۰۱۰	۳,۳۳	۰,۰۰۰
اندازه شرکت	۰,۰۳۷	۰,۰۱۷	۲,۱۹	۰,۰۰۰
عمر شرکت	۰,۰۰۱	۰,۰۰۲	۳,۰۶	۰,۰۰۰
آماره F	۱۶,۱۵	ضریب تعیین	۰,۸۰۸	
احتمال آماره F	۰,۰۰۰	ضریب تعیین تعدیل شده	۰,۷۵۸	
آماره دوربین واتسون	۲,۰۵			

همان طور که بر اساس جدول (۹) ملاحظه میشود، بر طبق نتایج آزمون F برای مدل رگرسیونی ارائه شده در جدول مشاهده میشود، مقدار سطح احتمال برابر با صفر و کمتر از سطح اهمیت مورد نظر مطالعه ۰/۰۵ می باشد، در نتیجه، فرضیه صفر آزمون F در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد میشود، بنابراین، مدل معنی دار بوده و بین متغیر مستقل و وابسته یک رابطه خطی وجود دارد. بر طبق نتایج جدول مشاهده میشود، مقدار ضریب تعیین برابر با ۰,۸۰۸ میباشد، بدین معنی که متغیرهای مستقل، حدود ۸۰ درصد از تغییرات در متغیر وابسته را توضیح میدهند. همچنین آماره دوربین واتسون در این مدل بین ۱,۵ و ۲,۵ است لذا میتوان نتیجه گرفت اجزای خطا در مدل همبستگی معنی داری با هم نداشته و رفتاری مستقل از هم دارند. مقدار آماره دوربین- واتسون برابر با ۲,۱۵ و در سطح قابل قبول (بین ۱/۵ و ۲/۵) قرار دارد. بنابراین فرضیه صفر مبنی بر نرمال بودن جمله خطا رد نمی شود لذا فرض نرمال بودن جمله خطا تایید می شود.

همان طور که براساس جدول (۹) ملاحظه میشود، ضریب رگرسیونی متغیر محافظه کاری مشروط برابر ۲,۵۱۹ و سطح معنی داری آن برابر صفر می باشد که کمتر از ۰,۰۵ می باشد که نشان دهنده این است که رابطه مثبت و معناداری بین محافظه کاری مشروط و معیار میزان افشای اطلاعات مربوط به روابط کارکنان مسئولیت پذیری اجتماعی وجود دارد بنابراین فرضیه اول تحقیق پذیرفته می شود.

آزمون فرضیه فرعی دوم

بین محافظه کاری مشروط و معیار میزان افشای اطلاعات مربوط به مشارکت اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد. قبل از آزمون فرضیه ها به انتخاب مدل رگرسیونی پرداخته شده است. ابتدا با استفاده از آزمون F لیمر به انتخاب مدل داده های تلفیقی در برابر مدل داده های تابلویی پرداخته شده است. نتیجه آزمون F لیمر در جدول ۱۰ ارائه شده است. مقدار احتمال آماره آزمون برای کمتر از ۰/۰۵ بوده لذا برای آزمون فرضیه ها استفاده از روش دادهای تلفیقی منتفی است و باید از روش داده های تابلویی استفاده شود.

جدول (۱۰): نتایج آزمون F لیمر در سطح ۵ درصد

نوع آزمون	آماره آزمون	درجه آزادی	احتمال آماره آزمون
F لیمر	۳,۷۰	۸۶,۳۴۴	۰,۰۰۰

بعد از اینکه مشخص شد، داده های ما به صورت پانل دیتا هستند، در ادامه باید مشخص شود که از کدام روش اثرات ثابت و یا روش اثرات تصادفی برای تخمین استفاده شود؟ بنابراین برای تشخیص این موضوع از آزمون هاسمن استفاده

می‌شود. با انجام این آزمون می‌توان از بین روش اثرات ثابت و روش اثرات تصادفی شیوه مناسب تخمین را بدست آورد. در این روش فرضیه صفر بیان کننده این مطلب است که از روش اثرات تصادفی برای تخمین مدل استفاده می‌شود و فرضیه مقابل بیان می‌کند که از روش اثرات ثابت برای تخمین استفاده می‌شود نتیجه آزمون در جدول ۱۱ ارائه شده است.

جدول (۱۱): نتایج آزمون هاسمن در سطح ۵ درصد

نوع آزمون	آماره خی دو	درجه آزادی	احتمال آماره آزمون
هاسمن	۷,۸۹۹	۴	۰,۰۹۵

آزمون هاسمن و میزان احتمال پذیرفته شدن فرض صفر در جدول فوق آورده شده است. چون سطح معنی داری آزمون مدل بیشتر از ۰/۰۵ بدست آمده می‌توان نتیجه گرفت که روش مناسب جهت برآورد مدل روش اثرات تصادفی می‌باشد.

نتایج برآورد الگو

پس از مشخص شدن روش مناسب جهت برآورد پارامترها در قسمت گذشته در این قسمت به بیان نتایج حاصل از برآورد الگو برای شرکت‌ها می‌پردازیم، نتایج بدست آمده برای مدل در جدول زیر آورده شده است.

جدول (۱۲): نتایج برآورد الگوی رگرسیون

$CSR (COMD)_{i,t} = \alpha_0 + \beta_1 CONSER_{i,t} + \beta_2 Size_{i,t} + \beta_3 Age_{i,t} + \beta_4 Groth_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$				
متغیرهای تحقیق	ضریب	خطا	آماره t	سطح معناداری
ثابت	۰,۲۰۱	۰,۱۰۵	۲,۹۱	۰,۰۰۰
محافظه کاری مشروط	۳,۵۷	۰,۰۰۲	۳,۰۸	۰,۰۰۰
فرصت رشد	۰,۰۰۱	۰,۰۰۴	۳,۲۹	۰,۰۰۰
اندازه شرکت	۰,۰۰۸	۰,۰۰۶	۴,۲۰	۰,۰۰۰
عمر شرکت	۰,۰۰۲	۰,۰۰۱۱	۲,۲۳	۰,۰۰۰
آماره F	۳,۵۷	ضریب تعیین	۰,۴۸۳	
احتمال آماره F	۰,۰۰۰	ضریب تعیین تعدیل شده	۰,۳۴۸	
آماره دوربین واتسون	۲,۰۳۳			

همان طور که بر اساس جدول (۱۲) ملاحظه می‌شود، بر طبق نتایج آزمون F برای مدل رگرسیونی ارائه شده در جدول مشاهده می‌شود، مقدار سطح احتمال برابر با صفر و کمتر از سطح اهمیت مورد نظر مطالعه ۰/۰۵ می‌باشد، در نتیجه، فرضیه صفر آزمون F در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد می‌شود، بنابراین، مدل معنیدار بوده و بین متغیر مستقل و وابسته یک رابطه خطی وجود دارد. بر طبق نتایج جدول مشاهده می‌شود، مقدار ضریب تعیین برابر با ۰,۴۸۳ می‌باشد، بدین معنی که متغیرهای مستقل، حدود ۴۸ درصد از تغییرات در متغیر وابسته را توضیح می‌دهند. همچنین آماره دوربین واتسون در این مدل بین ۱,۵ و ۲,۵ است لذا می‌توان نتیجه گرفت اجزای خطا در مدل همبستگی معنی‌داری با هم نداشته و رفتاری مستقل از هم دارند. مقدار آماره دوربین-واتسون برابر با ۲,۰۳۳ و در سطح قابل قبول (بین ۱/۵ و ۲/۵) قرار دارد. بنابراین فرضیه صفر مبنی بر نرمال بودن جمله خطا رد نمی‌شود لذا فرض نرمال بودن جمله خطا تایید می‌شود.

همان طور که بر اساس جدول (۱۲) ملاحظه می‌شود، ضریب رگرسیونی متغیر محافظه کاری مشروط برابر ۳,۵۷ و سطح معنی داری آن برابر صفر می‌باشد که کمتر از ۰,۰۵ می‌باشد که نشان دهنده این است که رابطه مثبت و معناداری بین محافظه کاری مشروط و معیارمیزان افشای اطلاعات مربوط به مشارکت اجتماعی مسئولیت پذیری اجتماعی وجود دارد بنابراین فرضیه فرعی دوم تحقیق پذیرفته می‌شود.

آزمون فرضیه فرعی سوم

بین محافظه کاری مشروط و معیارمیزان افشای اطلاعات مربوط به تولید رابطه معناداری وجود دارد. قبل از آزمون فرضیه ها به انتخاب مدل رگرسیونی پرداخته شده است. ابتدا با استفاده از آزمون F لیمر به انتخاب مدل داده های تلفیقی در برابر مدل داده های تابلویی پرداخته شده است. نتیجه آزمون F لیمر در جدول ۱۳ ارائه شده است. مقدار احتمال آماره آزمون برای بیشتر از ۰/۰۵ بوده لذا برای آزمون فرضیه ها از روش داده های تلفیقی استفاده می شود و داده ها بصورت پول می باشد و نیازی به انجام هاسمن نمی باشد.

جدول (۱۳): نتایج آزمون F لیمر در سطح ۵ درصد

نوع آزمون	آماره آزمون	درجه آزادی	احتمال آماره آزمون
F لیمر	۱,۰۴	۸۶,۳۴	۰,۳۷۷

نتایج برآورد الگو

پس از مشخص شدن روش مناسب جهت برآورد پارامترها در قسمت گذشته در این قسمت به بیان نتایج حاصل از برآورد الگو برای شرکت ها می پردازیم، نتایج بدست آمده برای مدل در جدول زیر آورده شده است.

جدول (۱۴): نتایج برآورد الگوی رگرسیون

CSR (PROD) _{it} = $\alpha_0 + \beta_1$ CONSER _{it} + β_2 Size _{it} + β_3 Age _{it} + β_4 Groth _{it} + ϵ_{it}				
متغیرهای تحقیق	ضریب	خطا	آماره t	سطح معناداری
ثابت	۰,۰۰۴	۰,۱۱۷	۲,۰۴	۰,۰۰۰
محافظه کاری مشروط	۴,۱۶	۰,۰۰۱	۳,۳۴	۰,۰۰۰
فرصت رشد	۰,۰۱۳	۰,۰۲۶	۲,۵۰	۰,۰۰۰
اندازه شرکت	۰,۰۰۷	۰,۰۰۸	۲,۸۹	۰,۰۰۰
عمر شرکت	۰,۰۰۸	۰,۰۰۰۸	۴,۹۸	۰,۰۰۰
آماره F	۹,۶۰	ضریب تعیین	۰,۵۶۱	
احتمال آماره F	۰,۰۰۰	ضریب تعیین تعدیل شده	۰,۴۶۳	
آماره دوربین واتسون	۱,۷۴			

همان طور که بر اساس جدول (۱۴) ملاحظه میشود، بر طبق نتایج آزمون F برای مدل رگرسیونی ارائه شده در جدول مشاهده میشود، مقدار سطح احتمال برابر با صفر و کمتر از سطح اهمیت مورد نظر مطالعه ۰/۰۵ می باشد، در نتیجه، فرضیه صفر آزمون F در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد میشود، بنابراین، مدل معنی دار بوده و بین متغیر مستقل و وابسته یک رابطه خطی وجود دارد. بر طبق نتایج جدول مشاهده میشود، مقدار ضریب تعیین برابر با ۰,۵۶۱ میباشد، بدین معنی که متغیرهای مستقل، حدود ۵۶ درصد از تغییرات در متغیر وابسته را توضیح میدهند. همچنین آماره دوربین واتسون در این مدل بین ۱,۵ و ۲,۵ است لذا میتوان نتیجه گرفت اجزای خطا در مدل همبستگی معنی داری با هم نداشته و رفتاری مستقل از هم دارند. مقدار آماره دوربین-واتسون برابر با ۱,۷۴ و در سطح قابل قبول (بین ۱/۵ و ۲/۵) قرار دارد. بنابراین فرضیه صفر مبنی بر نرمال بودن جمله خطا رد نمی شود لذا فرض نرمال بودن جمله خطا تایید می شود.

همان طور که بر اساس جدول (۱۴) ملاحظه میشود، ضریب رگرسیونی متغیر محافظه کاری مشروط برابر ۴,۱۶ و سطح معنی داری آن برابر صفر می باشد که کمتر از ۰,۰۵ می باشد که نشان دهنده این است که رابطه مثبت و معناداری بین محافظه کاری مشروط و معیارمیزان افشای اطلاعات مربوط به تولید مسئولیت پذیری اجتماعی وجود دارد بنابراین فرضیه فرعی سوم تحقیق پذیرفته می شود.

آزمون فرضیه فرعی چهارم

بین محافظه کاری مشروط و معیار میزان افشای اطلاعات مربوط به محیط زیست رابطه معناداری وجود دارد. قبل از آزمون فرضیه ها به انتخاب مدل رگرسیونی پرداخته شده است. ابتدا با استفاده از آزمون F لیمر به انتخاب مدل داده های تلفیقی در برابر مدل داده های تابلویی پرداخته شده است. نتیجه آزمون F لیمر در جدول ۱۵ ارائه شده است. مقدار احتمال آماره آزمون برای کمتر از ۰/۰۵ بوده لذا برای آزمون فرضیه ها استفاده از روش داده های تلفیقی منتفی است و باید از روش داده های تابلویی استفاده شود.

جدول (۱۵): نتایج آزمون F لیمر در سطح ۵ درصد

نوع آزمون	آماره آزمون	درجه آزادی	احتمال آماره آزمون
F لیمر	۱,۳۰	۸۶,۳۴	۰,۰۴۹

بعد از اینکه مشخص شد، داده های ما به صورت پانل دیتا هستند، در ادامه باید مشخص شود که از کدام روش اثرات ثابت و یا روش اثرات تصادفی برای تخمین استفاده شود؟ بنابراین برای تشخیص این موضوع از آزمون هاسمن استفاده می شود. با انجام این آزمون می توان از بین روش اثرات ثابت و روش اثرات تصادفی شیوه مناسب تخمین را بدست آورد. در این روش فرضیه صفر بیان کننده این مطلب است که از روش اثرات تصادفی برای تخمین مدل استفاده می شود و فرضیه مقابل بیان می کند که از روش اثرات ثابت برای تخمین استفاده می شود نتیجه آزمون در جدول ۱۶ ارائه شده است.

جدول (۱۶): نتایج آزمون هاسمن در سطح ۵ درصد

نوع آزمون	آماره خی دو	درجه آزادی	احتمال آماره آزمون
هاسمن	۶,۱۹۶	۴	۰,۱۸۴

آزمون هاسمن و میزان احتمال پذیرفته شدن فرض صفر در جدول فوق آورده شده است. چون سطح معنی داری آزمون مدل بیشتر از ۰/۰۵ بدست آمده می توان نتیجه گرفت که روش مناسب جهت برآورد مدل روش اثرات ثابت می باشد.

نتایج برآورد الگو

پس از مشخص شدن روش مناسب جهت برآورد پارامترها در قسمت گذشته در این قسمت به بیان نتایج حاصل از برآورد الگو برای شرکت ها می پردازیم، نتایج بدست آمده برای مدل در جدول زیر آورده شده است.

جدول (۱۷): نتایج برآورد الگوی رگرسیون

$$CSR (ENVD)_{i,t} = \alpha_0 + \beta_1 CONSER_{i,t} + \beta_2 Size_{i,t} + \beta_3 Age_{i,t} + \beta_4 Groth_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

متغیرهای تحقیق	ضریب	خطا	آماره t	سطح معناداری
ثابت	۰,۰۴۵	۰,۶۷	۲,۰۶	۰,۰۰۰
محافظه کاری مشروط	۰,۰۰۰۱	۰,۰۰۲	۳,۶۱	۰,۰۰۰
فرصت رشد	۰,۰۰۴	۰,۰۲۶	۴,۱۸	۰,۰۰۰
اندازه شرکت	۰,۰۳۰	۰,۰۴۲	۲,۷۰	۰,۰۰۰
عمر شرکت	۰,۰۱۵	۰,۰۰۷	۲,۱۳	۰,۰۰۰
آماره F	۱۲,۲۷۰	ضریب تعیین	۰,۲۴۹	
احتمال آماره F	۰,۰۰۰	ضریب تعیین تعدیل شده	۰,۱۵۳	
آماره دوربین واتسون	۲,۰۶			

همان طور که بر اساس جدول (۱۷) ملاحظه میشود، بر طبق نتایج آزمون F برای مدل رگرسیونی ارائه شده در جدول مشاهده میشود، مقدار سطح احتمال برابر با صفر و کمتر از سطح اهمیت مورد نظر مطالعه ۰/۰۵ می باشد، در نتیجه، فرضیه صفر آزمون F در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد میشود، بنابراین، مدل معنیدار بوده و بین متغیر مستقل و وابسته یک رابطه خطی وجود دارد. بر طبق نتایج جدول مشاهده میشود، مقدار ضریب تعیین برابر با ۰,۲۴۹ میباشد، بدین معنی که متغیرهای مستقل، حدود ۲۴ درصد از تغییرات در متغیر وابسته را توضیح میدهند. همچنین آماره دوربین واتسون در این مدل بین ۱,۵ و ۲,۵ است لذا میتوان نتیجه گرفت اجزای خطا در مدل همبستگی معنی داری با هم نداشته و رفتاری مستقل از هم دارند. مقدار آماره دوربین-واتسون برابر با ۲,۰۶ و در سطح قابل قبول (بین ۱/۵ و ۲/۵) قرار دارد. بنابراین فرضیه صفر مبنی بر نرمال بودن جمله خطا رد نمی شود لذا فرض نرمال بودن جمله خطا تایید می شود.

همان طور که بر اساس جدول (۱۷) ملاحظه میشود، ضریب رگرسیونی متغیر محافظه کاری مشروط برابر ۰,۰۰۱ و سطح معنی داری آن برابر صفر می باشد که کمتر از ۰,۰۵ می باشد که نشان دهنده این است که رابطه مثبت و معناداری بین محافظه کاری مشروط و معیار میزان افشای اطلاعات مربوط به محیط زیست مسئولیت پذیری اجتماعی وجود دارد بنابراین فرضیه فرعی چهارم تحقیق پذیرفته می شود.

خلاصه پژوهش

با توجه به تایید چهار فرضیه فرعی مبنی بر تاثیر محافظه کاری مشروط بر معیارهای مسئولیت اجتماعی (معیار میزان افشای اطلاعات مربوط به روابط کارکنان، معیار میزان افشای اطلاعات مربوط به مشارکت اجتماعی، معیار میزان افشای اطلاعات مربوط به تولید و معیار میزان افشای اطلاعات مربوط به محیط زیست) فرضیه اصلی تحقیق تایید می شود بدین ترتیب انتظار می رود با افزایش محافظه کاری مشروط، میزان افشای معیارهای مسئولیت پذیری اجتماعی افزایش یابد. به عبارت دیگر عملکرد اجتماعی شرکت و یا حس مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت افزایش می یابد.

نتایج تحقیق

فرضیه فرعی اول

بین محافظه کاری مشروط و معیار میزان افشای اطلاعات مربوط به روابط کارکنان رابطه معناداری وجود دارد. نتایج آماری به دست آمده نشان میدهد که رابطه مثبت و معناداری بین محافظه کاری مشروط و معیار میزان افشای اطلاعات مربوط به روابط کارکنان وجود دارد. بدین ترتیب انتظار می رود با افزایش محافظه کاری مشروط شرکت میزان معیار میزان افشای اطلاعات مربوط به روابط کارکنان به عنوان معیار افشای مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت افزایش می یابد به عبارتی شرکت های که دارای مدیران محافظه کارتر می باشد افشای مسئولیت پذیری اجتماعی اطلاعات مربوط به کارکنان شرکت افزایش می یابد. بنابراین فرضیه فرعی اول پذیرفته می شود.

فرضیه فرعی دوم

بین محافظه کاری مشروط و معیار میزان افشای اطلاعات مربوط به مشارکت اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد. نتایج آماری به دست آمده نشان میدهد که رابطه مثبت و معناداری بین محافظه کاری مشروط و معیار میزان معیار میزان افشای اطلاعات مربوط به مشارکت اجتماعی وجود دارد. بدین ترتیب انتظار می رود با افزایش محافظه کاری مشروط شرکت میزان معیار میزان افشای اطلاعات مربوط به مشارکت اجتماعی به عنوان معیار افشای مسئولیت پذیری اجتماعی

شرکت افزایش می یابد به عبارتی شرکت های که دارای مدیران محافظه کارتر می باشد افشای مسئولیت پذیری اجتماعی اطلاعات مربوط به مشارکت اجتماعی شرکت افزایش می یابد. بنابراین فرضیه فرعی دوم پذیرفته می شود.

فرضیه فرعی سوم

بین محافظه کاری مشروط و معیارمیزان افشای اطلاعات مربوط به تولید رابطه معناداری وجود دارد. نتایج آماری به دست آمده نشان میدهد که رابطه مثبت و معناداری بین محافظه کاری مشروط و معیارمیزان افشای اطلاعات مربوط به تولید وجود دارد. بدین ترتیب انتظار می رود با افزایش محافظه کاری مشروط شرکت میزان معیارمیزان افشای اطلاعات مربوط به تولید به عنوان معیار افشای مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت افزایش می یابد به عبارتی شرکت های که دارای مدیران محافظه کارتر می باشد افشای مسئولیت پذیری اجتماعی اطلاعات مربوط به تولید شرکت افزایش می یابد. بنابراین فرضیه فرعی سوم پذیرفته می شود.

فرضیه فرعی چهارم

بین محافظه کاری مشروط و معیار میزان افشای اطلاعات مربوط به محیط زیست رابطه معناداری وجود دارد. نتایج آماری به دست آمده نشان میدهد که رابطه مثبت و معناداری بین محافظه کاری مشروط و معیار میزان افشای اطلاعات مربوط به محیط زیست وجود دارد. بدین ترتیب انتظار می رود با افزایش محافظه کاری مشروط شرکت میزان معیار میزان افشای اطلاعات مربوط به محیط زیست به عنوان معیار افشای مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت افزایش می یابد به عبارتی شرکت های که دارای مدیران محافظه کارتر می باشد افشای مسئولیت پذیری اجتماعی اطلاعات مربوط به محیط زیست شرکت افزایش می یابد. بنابراین فرضیه فرعی چهارم پذیرفته می شود.

در جدول ۱۸ به صورت خلاصه نتیجه آزمون فرضیه های تحقیق آورده شده است.

جدول (۱۸): خلاصه نتایج آزمون فرضیه ها

شماره فرضیه	فرضیه	نتیجه حاصل شده از پژوهش
فرضیه فرعی اول	بین محافظه کاری مشروط و معیار میزان افشای اطلاعات مربوط به روابط کارکنان رابطه معناداری وجود دارد.	تأیید - مثبت و معنادار
فرضیه فرعی دوم	بین محافظه کاری مشروط و معیار میزان افشای اطلاعات مربوط به مشارکت اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد.	تأیید - مثبت و معنادار
فرضیه فرعی سوم	بین محافظه کاری مشروط و معیار میزان افشای اطلاعات مربوط به تولید رابطه معناداری وجود دارد.	تأیید - مثبت و معنادار
فرضیه فرعی چهارم	بین محافظه کاری مشروط و معیار میزان افشای اطلاعات مربوط به محیط زیست رابطه معناداری وجود دارد.	تأیید - مثبت و معنادار
فرضیه اصلی	بین محافظه کاری مشروط و معیارهای مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه معناداری وجود دارد.	تأیید - مثبت و معنادار

پیشنهاد های تحقیق

پیشنهاد های مبتنی بر نتایج تحقیق

با توجه به نتایج به دست آمده از این تحقیق و آزمون فرضیه ها، می توان پیشنهاد هایی به شرح زیر ارائه داد:

- اولین و مهم ترین پیشنهاد به سیاست گذاران و تدوین کنندگان مبانی نظری و ضوابط گزارشگری مالی و استانداردهای حسابداری مالی است. به آنها توصیه می شود نتایج این پژوهش را مدنظر قرار داده و جایگاه مسئولیت پذیری اجتماعی را در شرکت ها تقویت کنند. می توان با معرفی زوایای متفاوت مسئولیت پذیری اجتماعی و منافع آن برای شرکت ها و نیز فراهم کردن ساز و کارهای لازم برای گزارشگری مسئولیت اجتماعی، شرکت ها را به اجرای هر چه بیشتر اصول مسئولیت پذیری اجتماعی تشویق کرد در این صورت حتماً تأثیر کیفیت های مؤلفه آن و شرکت های ویژگی بر شرکت اجتماعی مسئولیت گزارشگری مالی محسوس خواهد بود.
- پیشنهاد می شود سازمان یا نهادی میزان مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت های فعال در بورس اوراق بهادار را به طور دقیق و قابل استناد اندازه گیری کند تا هم پژوهشگران از این اطلاعات استفاده کنند و هم ذی نفعان شرکت ها. در این صورت است که نتایج حاصل از تحقیقات مختلف پیرامون مسئولیت اجتماعی شرکت قابل مقایسه خواهد بود چرا که در غیر این صورت هر پژوهشگر به طور نسبی طبق اطلاعات و دانش و بینش خود مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت را اندازه گیری می کند و از این اطلاعات نه چندان دقیق در پژوهش خود بهره می برد.
- همچنین به سرمایه گذاران پیشنهاد می شود با توجه به تاثیر مثبت محافظه کاری بر معیارهای مسئولیت پذیری اجتماعی به هنگام سرمایه گذاری در شرکت به این رابطه توجه نمایند تا بتوانند نسبت به انتخاب سهام و سرمایه گذاری پربازده اقدام نمایند.

پیشنهادهایی برای تحقیق های آینده

- موارد زیر به عنوان پیشنهاداتی به منظور انجام تحقیقات آتی در ارتباط با موضوع تحقیق حاضر می تواند ارائه گردد:
- بررسی تاثیر مسئولیت پذیری اجتماعی بر اجتناب مالیاتی طی چرخه عمر.
  - بررسی تاثیر مسئولیت پذیری اجتماعی بر ریسک سقوط قیمت سهام طی چرخه عمر.
  - بررسی تاثیر ارتباطات سیاسی بر رابطه بین محافظه کاری مشروط و مسئولیت پذیری اجتماعی.
  - بررسی تاثیر محافظه کاری غیر مشروط بر معیارهای مسئولیت پذیری اجتماعی.
  - بررسی تاثیر عدم تقارن اطلاعاتی بر رابطه بین محافظه کاری شرکت و مسئولیت پذیری اجتماعی.
  - همچنین، با توجه با اینکه بانکها و سایر شرکتهای واسطه گری مالی از نمونه پژوهش حذف شده بودند، پیشنهاد میشود پژوهشگران در آینده حساسیت تأمین مالی خارجی به جریان نقدی در این شرکتها را مورد بررسی قرار دهند. ضمناً می توان این موضوع را در شرکتهای فرابورس و همچنین به تفکیک صنایع انجام داد که قطعاً نتایج بسیار مفیدی حاصل خواهد شد.

منابع

- ✓ ادهم، علیرضا، (۱۳۸۶)، نقش محافظه کاری حسابداری در کیفیت سود و بازده سهام، دانشگاه آزاد واحد علوم تحقیقات.
- ✓ آذر، عادل، مؤمنی، منصور، (۱۳۸۳)، آمار و کاربرد آن در مدیریت، انتشارات سمت، چاپ دهم.
- ✓ آزاد، عبدالله، (۱۳۸۸)، تعریف و مفهوم محافظه کاری در حسابداری، مجله حسابداری، صص ۱۳۰.
- ✓ انصاری، محمود، (۱۳۹۰)، حسابداری مسئولیت های اجتماعی، پروژه های مالی، رشته حسابداری و مدیریت، پروژه دات کام.
- ✓ براتلو، فاطمه، (۱۳۸۶)، مسئولیت اجتماعی شرکت ها، فصلنامه راهبرد، شماره ۴۴، صص ۹۳-۱۰۸.

- ✓ بنی مهد، بهمن، (۱۳۸۵)، تبیین و ارائه الگویی برای اندازه گیری محافظه کاری حسابداری، رساله دکتری، دانشگاه آزاد علوم تحقیقات.
- ✓ پورحیدری، امید، غفارلو، عباس، (۱۳۹۰)، بررسی ارتباط بین ساختارهای رقابتی محصولات و محافظه کاری مشروط حسابداری مجله پژوهش های حسابداری مالی، سال چهارم، شماره ۲، صص ۴۱-۶۲.
- ✓ تاری وردی، یداله، (۱۳۸۳)، حسابداری مالی جلد اول (حسابداری میانه)، انتشارات عابدان، ص ۱۸.
- ✓ خوش طینت، محسن، راعی، حمید، (۱۳۸۳)، تأثیر ارائه حسابداری اجتماعی بر تصمیم گیری سرمایه گذاران، فصلنامه بررسی حسابداری و حسابداری، سال یازدهم، شماره ۳۷، صص ۷۳.
- ✓ رحیمی، رباب، (۱۳۹۰)، تأثیر درصد هیئت مدیره غیرموظف و مالکیت نهادی بر مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، همایش ملی ایده های نو در حسابداری و حسابرسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان.
- ✓ رضازاده، جواد، عبدالله، آزاد، (۱۳۸۷)، رابطه ی بین عدم تقارن اطلاعاتی و محافظه کاری در گزارشگری مالی، بررسی های حسابداری و حسابرسی، دوره ۱۵، شماره ۵۴، صص ۸۸.
- ✓ سازمان استاندارد و پژوهشات صنعتی ایران، (۱۳۸۹)، استاندارد ایزو ۲۶۰۰۰، صص ۱-۸۹.
- ✓ ستایش، محمد حسین، کاظم نژاد، مصطفی، (۱۳۸۹)، افشاء در حسابداری، مجله حسابدار، سال بیست و پنجم، شماره ۲۲۷، صص ۶۶-۶۹.
- ✓ شباهنگ، رضا، (۱۳۸۷)، تئوری حسابداری، جلد اول، انتشارات مرکز تحقیقات تخصصی حسابداری و حسابرسی سازمان حسابرسی، چاپ ششم.
- ✓ شوروزی، محمد رضا، خاندوزی، برزگر، (۱۳۸۸)، نبود تقارن اطلاعاتی و نقش اطلاعاتی محافظه کاری، ماهنامه حسابدار، سال بیست و چهارم.
- ✓ عباسعلی، دریایی، پاکدل، عبدالله، مشعشعی، سید محمد، (۱۳۹۲)، توسعه پایدار پیامد حسابداری و بازاریابی سبز و مسئولیت پذیری اجتماعی با تأکید بر راهبری شرکتی، مجله دانش و پژوهش حسابداری، شماره ۳۲، صص ۴۵-۵۸.
- ✓ فروغی، داریوش، میر شمس شهشهانی، مرتضی، پور حسین، سمیه، (۱۳۸۷)، نگرش مدیران درباره افشای اطلاعات حسابداری اجتماعی: شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، بررسی های حسابداری و حسابرسی، شماره ۵۲، صص ۵۷-۷۰.
- ✓ کردستانی، غلامرضا، مجدی ضیاء الدین، (۱۳۸۶)، بررسی رابطه بین ویژگیهای کیفی و هزینه سرمایه سهام عادی، بررسی های حسابداری و حسابرسی، دوره چهاردهم، شماره ۴۹، صص ۱-۱۹.
- ✓ کمیته تدوین استانداردهای حسابرسی، استانداردهای حسابرسی، (۱۳۸۵)، ص الف.
- ✓ کمیته فنی سازمان حسابرسی، (۱۳۸۶)، استانداردهای حسابداری، تهران: سازمان حسابرسی، نشریه ۱۶۰.
- ✓ مجتهد زاده، ویدا، (۱۳۸۰)، محافظه کاری، مجله حسابدار، شماره صد و چهل و پنج، صص ۲۴.
- ✓ محرومی، رامین، (۱۳۸۸)، رابطه ارزش اطلاعات مالی حسابداری محافظه کارانه و غیر محافظه کارانه، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید باهنر کرمان.
- ✓ مهران، ساسان، حلاج، محمد، (۱۳۸۸)، بررسی محافظه کاری در سود حسابداری و رابطه آن با اقلام تعهدی در بورس اوراق بهادار تهران، تحقیقات حسابداری، شماره سوم.

✓ نمازی، محمد، حلاج، محمد، ابراهیمی، شهلا، (۱۳۸۸)، بررسی رابطه ی مالکیت نهادی با عملکرد جاری و آتی شرکت های مالی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، بررسی های حسابداری و حسابرسی، دوره ۱۶، شماره ۵۸، صص ۱۱۳-۱۳۰.

- ✓ Asgari, M. (2007). "Accounting of Social Responsibilities", Tadbir: A Monthly Magazine on Management, No. 189, pp. 39-42. [In Persian].
- ✓ Bagherpour Valashani, M.; Jahanbani, M.; and S. Zafarzadeh. (2014). "Investigating the Attitudes of Financial Statements Users toward the Framework and Content of Social Reporting", Journal of Health Accounting, Vol. 3, No. 2, pp 16-40. [In Persian].
- ✓ Ball, R, S.P, Kothari. (2007); "Econometrics of the Basu asymmetric timeliness coefficient and accounting conservatism"; online; <http://www.ssrn.com>.
- ✓ Basu, S. (1997). The conservatism principle and the asymmetric timelines of earnings. Journal of Accounting and Economics 24: 3-37.
- ✓ Basu, S. (2005). Discussion of "Conditional and unconditional conservatism: Concepts and modeling." Review of Accounting Studies 10: 311-321.
- ✓ Beaver, W.H., and S.G. Ryan. (2000). Bias and lags in book value and their effects on the ability of the book-to-market ratio to predict book return on equity. Journal of Accounting Research 38 (1): 127-148.
- ✓ Bouten, L.; Everaert, P.; Liedekerke, L.; De Moor, L.; and J. Christiaens. (2011). "Corporate Social Responsibility Reporting: A Comprehensive Picture?", Accounting Forum, Vol. 35, No. 3, pp. 187-204.
- ✓ Brown-Libur, H. and V. L. Zamora . (2014). "The Role of Corporate Social Responsibility (CSR) Assurance in Investors Judgments When Managerial Pay is Explicitly Tied to CSR Performance", Auditing: A Journal of Practice and Theory, Vol. 34, No. 1, pp. 75-96.
- ✓ Callen, J.L. Segal, d.e. Hope, a. (2009). The pricing of conservative accounting and the measurement of conservatism at the firm-year level. <http://www.ssrn.com>.
- ✓ Choi, Jong-Seo; Kwak, Young-Ming; Choe, CHongwoo. (2010) . Corporate social responsibility and corporate financial performance: Evidence from Korea. Australian Journal of Management, 53 (3) , 291-311.
- ✓ Creyer, Elizabeth H.; Ross, William T. (1997) . The influence of firm behavior on purchase intention: Do consumers really care about business ethics?. Journal of Consumer Marketing, 14 (6) , 421-432.
- ✓ Danko, Dori; Goldberg, Jennifer S.; Goldberg, Stephen R.; Grant, Rita. (2008) . Corporate social responsibility: The united states vs. Europe. The Journal of Corporate Accounting & Finance, 19 (6) , 41-47.
- ✓ Darrough, M.N. ,and N.M. Stoughton. (1990). Financial disclosure policy in an entry game. Journal of Accounting and Economics 12: 219-243.
- ✓ De Villiers, C. and D. Alexander. (2014). "The Institutionalisation of Corporate Social Responsibility Reporting", The British Accounting Review, Vol. 46, No. 2, pp. 198-212.
- ✓ Deegan, C. and B. Gordon. (1996). "A Study of the Environmental Disclosure Practices of Australian Corporations", Accounting and Business Research, Vol. 26, No. 3, pp. 187-199.
- ✓ Deegan, C. and M. Rankin. (1996). "Do Australian Companies Report Environmental News Objectively?: An Analysis of Environmental Disclosures by Firms Prosecuted Successfully by the Environmental Protection Authority", Accounting, Auditing and Accountability Journal, Vol. 9, No. 2, pp. 50 -67.
- ✓ Evans, J.H., and S.S. Sridhar. (2002). Disclosure-disciplining mechanisms: Capital markets, product markets, and shareholder litigation. The Accounting Review 77(3): 595-626.
- ✓ Feltham, G.A., and Xie, J.Z. (1992). Voluntary financial disclosure in an entry game with continue of types. Contemporary Accounting Research, 9(1): 46-80.

- ✓ Folsom, D.M. (2009); “Competitive Structure and Conditional Accounting Conservatism”; A thesis submitted in partial fulfillment of the requirements for the Doctor of Philosophy degree in Business Administration in the Graduate College of The University of Iowa”; online; <http://www.proquest.com>.
- ✓ Foroughi, D.; Mirshams Shahshahani, M.; and S. Pourhossein. (2007). “The Managers' Attitudes towards Disclosure of Social Accounting Information by the Companies Listed on the Tehran Stock Exchange”, *The Iranian Accounting and Auditing Review*, Vol. 15, No. 3, pp. 55-65. [In Persian].
- ✓ Francis, J and et al. (2004); “Cost of Capital and Earnings Attributes”; *Accounting Review* vol.79; PP 967-1010.
- ✓ Givoly, D., and C.K. Hayn. (2000). The changing time-series properties of earnings, cash flows and accruals: Has financial reporting become more conservative? *Journal of Accounting and Economics* 29: 287-320.
- ✓ Gray, R.; Owen, D.; and K. Maunders. (1988). “Corporate Social Reporting: Emerging Trends in Accountability and the Social Contract”, *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, Vol. 1, No. 1, pp. 6 -20.
- ✓ Guay, W., and R.E. Verrecchia. (2007). Conservative disclosure. Working paper, Wharton School of Business, University of Pennsylvania.
- ✓ Hagerman Robert, L Zmijewski. Mark, (1979), Some Economic Determinants of Accounting Policy Choice, *Journal of Accounting and Economics*; 1:141-161
- ✓ Harjoto, Maretno A. (2011) . Corporate governance and CSR nexus. *Journal of Business Ethics*, 100 (1) , 45-67.
- ✓ Hasan Fauzi, Azhar A. Rahman, Mostaq Hussain, Adnan A. Priyanto. (2010). “Corporate Social Performance of Indonesian State-Owned and Private Companies” Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=1489772>
- ✓ Hassas Yegane, Y. and Gh. Barzegar. (2012). “The Evolutionary Process of Concepts and Definitions of Social Responsibility of Corporates”, *Hesabdard-Rasmi*, Vol. 7, No. 17, pp. 109-133. [In Persian].
- ✓ Holme, Richard; Watts, phil. (2000) . Corporate social responsibility: Making good business sense. World business Council for Sustainable Development.
- ✓ Hřebíček, J.; Soukopová, J.; Štencl, M.; and O. Trenz. (2014). “Integration of Economic, Environmental, Social and Corporate Governance Performance and Reporting in Enterprises”, *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, Vol. 7, No. 59, pp. 157-166.
- ✓ Jaafari, M. (1993). “Social Accounting Theory”, *The Iranian Accounting and Auditing Review*, Vol. 2, No. 2, pp. 79- 80. [In Persian].
- ✓ Jamshidi Navid, B. and Z. Noori. (2013). “The Study of the Islamic Cultural Values Effect Based on Hofsted's Dimensions on Transparency of the Financial Reporting and Accountability Level (A Case Study: The Ministry of Health and Medical Education)”, *Journal of Health Accounting*, Vol. 2, No. 4, pp. 1-18. [In Persian] .
- ✓ Khoshtinat, M. and H. Raie. (2004). “The Effect of Social Accountant Information on the Investors' DecisionMaking”, *The Iranian Accounting and Auditing Review*, Vol. 11, No. 3, pp. 73-92. [In Persian].
- ✓ Kok, P.; Wiele, T.; McKenna, R.; and A. Brown. (2001). “A Corporate Social Responsibility Audit within a Quality Management Framework”, *Journal of Business Ethics*, Vol. 31, No. 4, pp. 287-297.
- ✓ Lee, J. (2011). The Role of Accounting Conservatism in firms' Financial Decisions. *Journal of Accounting and Economic*. 50, 203-150.
- ✓ Mahoney, Lois. Roberts, Robin W. (2007). Corporate social performance, financial performance and institutional ownership in Canadian firms. *Accounting Forum* 31; 233–253

- ✓ McWilliams, Abigail; Siegel, Donald. (2000) . Corporate social responsibility and financial performance: correlation or misspecification?. *Strategic Management Journal*, 21 (5) , 603-609.
- ✓ Mohr, Lois A.; Webb, Deborah J. (2005) . The effect of corporate social responsibility and price on consumer responses. *Journal of Consumer Affairs*, 39 (1) , 121-147
- ✓ Nelling, Edward; Webb, Elizabeth. (2009) . Corporate social responsibility and financial performance: The “virtuous circle” revisited. *Review of Quantitative Finance and Accounting*, 32 (2) , 197-209.
- ✓ Neu, D.; Warsame, H.; and K. Pedwell. (1998). “Managing Public Impressions: Environmental Disclosures in Annual Reports”, *Accounting, Organizations and Society*, Vol. 23, No. 3, pp. 265-282.
- ✓ Noori, Z. and B. Jamshidi Navid. (2013). “Investigating the Effect of Culture on Transparency of the Financial Reporting and the Enhancement of Accountability in the Universities of Medical Sciences”, *Journal of Health Accounting*, Vol. 2, No. 3, pp. 68-89. [In Persian
- ✓ Raith, M. (2003). Competition, risk, and managerial incentives. *The American Economic Review* 93 (4): 1425-1436.
- ✓ Sandhu, H S; Kapoor, Shveta. (2010) . Corporate social responsibility initiatives: An analysis of voluntary corporate disclosure. *South Asian Journal of Management*, 17 (2) , 47-80.
- ✓ Simpson, W. Gary; Kohers, Theodor. (2002) . The link between corporate social and financial performance: evidence from the banking industry. *Journal of Business Ethics*, 35 (2) , 97-109.
- ✓ Smith, K. (2002). “ISO Considers Corporate Social Responsibility Standards”, *Journal for Quality and Participation*, Vol. 25, No. 3, pp. 42- 25.
- ✓ Tsoutsoura, Margarita. (2004) . Corporate social responsibility and financial performance. University of California at Berkeley, financial project.
- ✓ Turban, Daniel B.; Greening, Daniel W. (1996) . Corporate social performance and organizational attractiveness to prospective employees. *Academy of Management Journal*, 40 (3) , 658-672.
- ✓ Watts, R. L. , and Zimmerman, J. L. (1986). *Positive Accounting Theory*, New Jersey: Prentice Hall.
- ✓ Watts, R.L. (2003) (a). Conservatism in accounting part I: Explanations and implications. *Accounting Horizons* 17 (3): 207-221.
- ✓ Zaman khan, Md. Habib. (2010) . The effect corporate governance elements on corporate social responsibility (CSR) reporting. *Journal of Law and Management*, 52 (2) , 82-109.
- ✓ Zimmerman J.L. (1983). Taxes and Firm Size. *Journal of Accounting and Economics*; 5: 119-149.